

Asist. Mensur Valjevac

KATEGORIJE OBZNANE ALLAHA UZVIŠENOG PUTEM OBJAVE¹

(Načini dostavljanja i prijema)

(كَيْفِيَّاتُ الْوَحْيِ)

Hvala Allahu Uzvišenom koji Se obznanio, objavio i otkrio Svojim stvorenjima, putem Objave Svojih knjiga preko Njegovih vjesnika i izaslanika koje je slao ljudima da ih izvode iz tmina neznanja, lutanja i zabluda na put spoznaje Njega², slijeđenja Njegovog Poslanika i prihvatanja Njegovog Zakona koji je jedina garancija vječne i neprolazne sreće ahiretskog života, Zakona koji je jedino u njegovoj punini ostvario i drugima, u svome životu, pokazao najodabraniji i najsavršeniji Allahov Rob i Poslanik Ahmed, Muhammed, Mustafa. Salat i selam pečatu svog Poslanja, koji je primio, ponio i podnio terete Univerzalne Obznane, njegovoj časnoj i čistoj porodici, svim njegovim drugovima i sljedbenicima do Dana posljednjeg.

Etimološki riječ vahj (وَحْيٍ) znači: žuriti, brzati, tajno i časovito doznačiti, skrenuti pažnju, davati znaka (bilo samim glasom ili nekim pokretom³), otkriti nešto (nekome), nadahnuti, inspirisati, učiniti otkrovenje, objaviti, otkriti, obznaniti, uliti,

---

¹ Kada smo uportebjljavali riječ Objava u značenju objavljivanja Knjige pisali smo je velikim slovom, a u značenju objave u općem smislu malim.

² Ibni Kesir nam donosi sljedeći komentar 56 ajeta sure Ez-Zarijat: (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ - Džinove i ljude sam stvorio samo zato da Mi se klanjaju.) samo zato da Me spoznaju. Vidi: Ibni Kesir *Tefsirul-Kur anil-Azim*, 4/ 304.

³ Vidi: Sura Merjem, 11. (فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا). I on izađe iz hrama u narod svoj i znakom im dade na znanje: Hvalite Ga ujutro i naveče! .

usaditi (u srce)...⁴ U Kur'anu je spomenuto više morfoloških oblika izvedenih iz ovog korijena (و ح ي).⁵

U odnosu na Allaha Uzvišenog vahj ima sljedeću definiciju u islamskom Šerijatu: Govor Allaha Uzvišenog objavljen nekom od Njegovih vjerovjesnika. (كَلَامُ اللَّهِ تَعَالَى الْمُنزَّلُ عَلَى نَبِيٍِّّ مِنْ أَنْبِيَائِهِ)⁶

Etimološko značenje objave još i danas postoji; o tome nam govore i mnogi kur'anski ajeti. U Kur'anu se veli da je Bog, dž.š., nadahnuo pčelu, nebo, zemlju, brda, Musaovu, a.s., majku itd. dok je šeriatsko značenje prestalo s Alejhisselamovim preseljenjem; to mišljenje zastupa Ehli sunnet vel džema'at...⁷

Vahj ili objava je jedna natprirodna pojava i prema tome su riječi i pero nemoćni da u tančine objasne suštinu vahja, tako da to svako odmah posve pojmi. Dovoljno nam je to, da ta objava spada u red stvari koje su same po sebi moguće, a o kojoj su nam Kur'an i Alejhisselamov hadis dovoljno dokaza donijeli, pa da je vjerujemo i usvojimo. Tim vahjom je Allah, dž.š., svojom neizmjernom moći odlikovao neke ljude, da bi na taj način bili vodiči ostalima pravoj i istinskoj sreći.⁸

Koji su primili Božju Objavu i koje je ta velika čast i blagodat zadesila, imali su naročita duhovna svojstva, da vide stvari koje drugi nisu mogli vidjeti. Zahvaljujući tim duhovnim svojstvima, oni su čuli, slušali i gledali što drugi nisu mogli čuti, slušati i gledati.⁹

U ovome radu ćemo, s dopuštenjem Allaha Uzvišenog, kroz nama dostupnu literaturu i spoznaje proistekle iz nje pokušati da pišemo o recepciji Objave i Obznane Allaha, Gospodara svjetova od strane Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve selleme, pri

---

⁴ Vidi: Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, str. 1621.

⁵ O različitim morfološkim oblicima vezanim za korijen riječi objava u arapskom jeziku koji su spomenuti u Kur'anu, kao i problemu njihovog prevođenja u naš jezik opširno govori profesor Karić u ranije spomenutom *Uvodu u tefsirske znanosti*, str. 34. i dalje.

⁶ Vidi: Menna El-Kattan, *Mebahis fi ulumi-l-Kur'an*, str. 26-27.

⁷ Muhamed Tufo, *Temelji tefsirske nauke (Usuli-tefsir)*, Glasnik Islamske vjerske zajednice Kraljevine Jugoslavije, br. 11, str. 321-322.

⁸ H. Mehmed Handžić, *Uvod u tefsirsku i hadisku nauku*, str. 12.

⁹ Vidi: *Kur'an Časni*, preveli: Hafiz Muhamed Pandža i Džemaludin Čaušević, str. 647.

tom ne ulazeći u druge sfere objavljivanja (Allah El-levhul-mahfuz - Semaud-Dunja - Bejtul-Izzeti....) što svakako zaslužuje da bude tema jedne posebne studije.¹⁰

O vrstama Objave Allah Uzvišeni govori u 51. ajetu sure Eš-Šura:

﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بآيَاتِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيُّ حَكِيمٌ﴾

Prevodioci¹¹ Kur ana na naš jezik su ovaj ajet preveli na sljedeći način:

Nije čovjeku dato da mu Bog (očevidno) govori; (ako to učini). On će to učiniti otkrićem ili kroz veo. Ili On šalje anđela da ovaj po Njegovom dopuštenju otkrije čovjeku ono što On hoće. Bog je svevišan i mudar. (Karabeg)

Čovjeku nije (dosuđeno) da Bog govori s njim osim putem Objave, ili iza zastora ili da pošalje Poslanika, pa da objavi s Njegovom dozvolom ono što On (Bog) hoće. Zaista je On uzvišen (i) mudar. (Pandža-Čaušević)

Nijednom čovjeku nije dato da mu se Allah obraća osim na jednom od tri načina: nadahnućem, ili iza zastora, ili da pošalje izaslanika koji, Njegovom voljom, objavljuje ono što On želi. - On je, zaista, Uzvišen i Mudar! (Korkut)

A nije za smrtnika da mu govori Allah izuzev objavom, ili iza hidžaba, ili (da) pošalje poslanika, pa se objavljuje s dopuštenjem Njegovim što hoće. Uistinu! On je Uzvišeni, Mudri. (Mlivo)

Čovjeku nije dato da Allah s njim govori, osim Objavom, ili iza zastora, ili da pošalje poslanika, pa da objavi ono što On hoće, dopuštenjem Njegovim! Doista je On uzvišen i mudar. (Karić)

---

¹⁰ Šire o tome vidi: H. Mehmed Handžić, op. cit., str. 7-11; Dr. Enes Karić, *Tefsir - uvod u tefsirske znanosti*, str. 45-52; kao i naš prijevod: Dželalud-Din Es-Sujuti, *O načinu objavljivanja Kur ana*, Kabes, broj 16, str. 6-7. Literatura i izvori o toj temi na arapskom jeziku su neprebrojivi.

¹¹ U samom radu smo se koristili prijevodom Besima Korkuta, osim ako nije drugačije naznačeno.

Islamski učenjaci govore o više načina prijema objave, počevši od pet (Es-Sujuti¹²), odnosno šest (Handžić¹³), do sedam, odnosno osam (I. Kajjim El-Dževzije¹⁴), pa sve do 46 (El-Halimi¹⁵).

Mi smo napravili presjek kategorija Objave, odnosno načina njenog dostavljanja i prijema kroz prizmu ovog ajeta, a koji su zabilježeni u tefsirsko-hadiskoj literaturi, podastirući niz činjenica koje govore o tome. Došli smo do sljedećih rezultata:

PRVA KATEGORIJA: nadahnućem

Prvi način:

nadahnuće u općem smislu

Drugi način:

nadahnuće u posebnom smislu

Treći način:

istiniti san

DRUGA KATEGORIJA: ili iza zastora

Četvrti način:

neposredni govor Allaha Uzvišenog

Peti način:

govor Allaha Uzvišenog u njegovom, sallallahu 'alejhi ve selleme, snu

Šesti način:

direktni govor Allaha Uzvišenog

TREĆA KATEGORIJA: ili da pošalje izaslanika koji, Njegovom voljom, objavljuje ono što On želi

Sedmi način:

pojava meleka slično glasu zvona

Osmi način:

pojava meleka u ljudskom obliku

Deveti način:

viđenje meleka u njegovom naravnom obliku

---

¹² Vidi: Es-Sujuti, *El-Itkanu fi ulumil-Kur'an*, 1/59-60.

¹³ H. Mehmed Handžić, op. cit., str. 11.

¹⁴ Vidi: Ibn Kajjim El-Dževzije, *Zadul-me'ad*, 1/78.

¹⁵ El-Askalani, *Fethul-Bari bi šerhi Sahihil-Buhari*, 1/27.

ANALIZA

PRVA KATEGORIJA: NADAHNUĆEM (وَحْيًا)

Prva od tri spomenuta načina putem kojih se Allah Uzvišeni obraća ljudima jeste nadahnuće (وَحْيًا) koje ima svoju slojevitost. Općenito uzevši, sve stvoreno, tj. sva stvorenja primaju neku vrstu objave, odnosno nadahnuća od Allaha Uzvišenog, različitim putevima, što je uvjetovano i određeno njihovim fizičkim izgledom, odnosno unutrašnjim sadržajem. Tako možemo govoriti o nadahnuću u općem i posebnom smislu i istinitim snovima kao različitim segmentima ove kategorije objavljivanja, odnosno obznanjivanja Allaha Uzvišenog Njegovim stvorenjima.

Prvi način: nadhnuće u općem smislu

(الْوَحْيُ بِمَعْنَى الْإِلْهَامِ الْعَامِّ)

Ova vrsta objavljivanja obuhvata sve stvorene svjetove, bilo fizičke, tj. prirodne ili metafizičke.

1) prirodni svijet (عَالَمُ الطَّبِيعَةِ، الْمَلِكِ، الشَّهَادَةِ، الْخَلْقِ)

Tako možemo govoriti o:

1. prirodnom nadahnuću čovjeka (الْإِلْهَامُ الْفِطْرِيُّ), tj. općem nadahnuću svake duše onim za čim ima stvorenu sklonost.

Upotrebljavajući glagol (يُلْهِمُ أَلْهِمَ) nadahnuti, dati inspiraciju koji ima infinitiv četvrte forme trokorijenitih glagola, tj. ilh m (أَلْهِمَ) nadahnuće, inspiracija Allah Uzvišeni kaže:

I tako mi duše i Onoga Ko je usavršava, pa je nadahnjuje njenom pokvarenošću (fudž r) i njenom moralnošću (takv). Spasio se onaj ko je očisti, a propao je onaj ko je upropasti.¹⁶

Ovo je jedno od dva moguća značenja ovih ajeta prema Katadi, Mudžahidu, Ikrimi i Se id ibn Džubejru koje se temelji na 14. i 15. Ajetu sure El-E ala (/ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى /) /Postići će šta želi onaj koji se očisti i spomene ime Gospodara svoga pa molitvu obavi!), dok po mišljenju Ibni Abbasa mogu imati

---

¹⁶ Sura Eš-Šems, 7-10. (Naš prijevod)

značenje: Spasio se onaj kome je Allah očisti, a propao je onaj kome je Allah upropasti. U prilog ovog drugog Ibni Kesir, kao tipični predstavnik tradicionalnog tumačenja Kur'ana, navodi sljedeće hadise:

مَنْ كَانَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَهُ لِوَاحِدَةٍ مِنَ الْمُنزِلَتَيْنِ بِيَهْتَهُ لِعَمَلِهَا وَتَصْدِيقُ ذَلِكَ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا

Koga je Allah Uzvišeni stvorio za jedan od dva položaja On ga i priprema za djelovanje na njemu. Potvrda toga je u Allahovoj Knjizi: I tako mi duše i Onoga Ko je usavršava, pa je nadahnjuje njenom pokvarenošću i njenom moralnošću. Spasio se je onaj kome je On očisti, a propao je onaj kome je On na stranputicu odvede. .¹⁷

أَحْمِلُوا فِي طَلَبِ الدُّنْيَا فَإِنَّ كُلًّا مَيَسَّرَ لِمَا خُلِقَ لَهُ

Na lijep način tražite dunjaluk, jer je svakome olakšano ono zašto je stvoren.¹⁸

Kao i predaja Ibn Ebi Hatima koji je zabilježio da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao:

أَفَلَحَتْ نَفْسٌ زَكَاهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

Spašena je ona duša koju očisti Allah Uzvišeni.

U drugoj predaji Ibn Ebi Hatim bilježi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kada bi proučio ovaj ajet (8) učio sljedeću dovu:

اللَّهُمَّ آتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا وَزَكَّاهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَاهَا أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَاهَا

Allahu moj, daj duši mojoj njezinu moralnost (takvaluk) i očisti je. Ti je najbolje čistiš i Ti si njezin Zaštitinik i Gospodar.¹⁹

Dovu sličnog sadržaja koju navodi Ibni Kesir zabilježili su i Muslim, Nesaija i Ahmed:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ وَالْهَرَمِ وَالْجُبْنِ وَالْبُخْلِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ اللَّهُمَّ آتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا وَزَكَّاهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَاهَا أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَاهَا اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ وَنَفْسٍ لَا تَشْبَعُ وَعِلْمٍ لَا يَنْفَعُ وَدَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا

Allahu moj, tražim zaštitu sa Tobom od slabosti, ljenosti, duboke starosti, kukavičluka, škrtosti i kazne u mezaru. Allahu moj, daj duši mojoj njezinu moralnost (takvaluk) i očisti je. Ti je

¹⁷ Vidi: Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 15/81, hadis 19821.

¹⁸ Vidi: Ibn Madže, *Sunen*, 2/725, hadis 2142.

¹⁹ Ove dvije predaje su nevedene prema: Ibni Kesir, op. cit., 4/666-667.

najbolje čistiš i Ti si njezin Zaštitinik i Gospodar. Allahu moj, tražim zaštitu sa Tobom od srca koje nema skrušenosti, od duše koja nema sitosti, od znanja koje ne koristi i dove kojoj se ne odaziva.²⁰

Naravno, sve ovo ne treba razumjeti u značenju determinizma (*džebr*), već u značenju da Allah Uzvišeni nadahnjuje dušu njezinim unutrašnjim sadržajem fudžura (nemoralnosti, pokvarenosti), da bi se ona toga klonula, kao što je nadahnjuje njezinim takva-lukom, tj. moralnošću, kako bi to ostvarila i postigla, a od Allaha Uzvišenog trebamo tražiti putem ovih dova, da u tome i uspijemo. Najpotpunije nadahnuće (*ilham*) je da duša bude nadahnuta prihvatanjem i slijeđenjem Šerijata.²¹ Jedan od najljepših komentara na ovaj ajet dao je veliki mufessir sufijske provenijencije šejh Isma il El-Hakki, Allah mu se smilovao, koji kaže: To (čišćenje duše) nekada se pripisuje robu zbog njegovog zalaganja u tome, kao riječi Uzvišenog : / فَذُفِّلِحَ مَنْ زَكَّاهَا / Uspjet će samo onaj ko je očisti. , nekada Allahu zato što je to Njegovo stvaranje i odredeba, kao riječi Uzvišenog: / بَلِ اللّٰهُ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ / Ali Allah čisti onoga koga On hoće.²² , nekada je to neko drugi (Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme) zbog svoje posredničke uloge u njihovom dolasku do toga (čišćenja), kao: / حُدُّ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا / Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš.²³ , a nekada je to neki ibadet kao sredstvo čišćenja...²⁴

2. nadahnuću mineralnog svijeta i flore (عَالَمُ الْمَعْدِنَاتِ)

(وَالنَّبَاتَاتِ) kroz nadahnuće:

a) nebesa:

Potom ih je uredio kao sedam nebesa u dva dana, i objavio u svakom nebu stvar njegovu; a uljepšali smo nebo dunjaa svjetiljkama i zaštitom; to je odredba Moćnog, Znalca.²⁵

²⁰ Vidi: Muslim, *Sahih*, 4/2079, hadis 2706.

²¹ Vidi: Šihabud-din El-Alusi, *Ruhul-meani*, 13/61.

²² Sura En-Nur, 21.

²³ Sura Et-Tevbe, 103.

²⁴ Vidi: Imam Isma il El-Hakki El-Brusevi, *Tefsiru ruhil-bejan*, 10/444.

²⁵ Sura Fussilet, 12. (Mlivin prijevod)

b) i Zemlje:

Kad se zatrese Zemlja potresom svojim, i izbací Zemlja terete svoje, i rekne čovjek: Šta joj je? Toga dana kazivat će vijesti svoje, jer će joj Gosopodar tvoj objaviti.²⁶

3. nadahnuću faune (عَالَمُ الْحَيَوَانَاتِ), kroz nadanuće:

pčele koje dr. Subhi Salih²⁷ naziva nagonskim ili instinktivnim nadahnućem životinje (الإلهام الغريزي) prema riječima Allaha Uzvišenog:

Gospodar tvoj je pčelu nadahnuo: Pravi sebi kuće u brdima i u dubovima i u onome što naprave ljudi, zatim, hrani se svakovrsnim plodovima, pa onda idi stazama Gospodara svoga, poslušno! Iz utroba njihovih izlazi piće različitih boja koje je lijek ljudima. To je, uistinu, dokaz za ljude koji razmišljaju.²⁸

II) *izvanprirodni svijet* (عَالَمُ مَا وَرَاءَ الطَّبِيعَةِ، الْمَلَكُوتِ، الْعَيْبِ، الْأَمْرِ)

Ovdje možemo govoriti o nadahnuću u sferi:

1. meleka, i to kroz:

- nadahnuće meleka od strane Allaha Uzvišenog:

Kada je Gospodar tvoj nadahnuo meleke: Ja sam s vama, pa učvrstite one koji vjeruju! U srca nevjernika Ja ću strah uliti, pa ih vi po šijama udarite, i udarite ih po prstima.²⁹

2. šejtana, i to kroz

a) međusobno nadahnuće šejtana ljudskih i džinskih:

I tako učinili smo svakom vjerovjesniku neprijateljem šejtane ljudi³⁰ i džinna - objavljivali su jedni drugima kitnjast govor, obmanjujući. A da je htio Gospodar tvoj, ne bi to radili. Zato ostavi njih i ono šta izmišljaju.³¹

b) - nadahnuće šejtana njihovim odabranicima i štíćenicima:

Ne jedite ono pri čijem klanju nije spomenuto Allahovo ime, to je, uistinu, grijeh! A šejtani navode štíćenike svoje da se s

---

²⁶ Sura Ez-Zilzal, 1-5. (Mlavin prijevod)

²⁷ Vidi: Dr. Subhi Salih, *Mebahisu fi ulumil-Kur an*, str. 23-24.

²⁸ Sura En-Nahl, 68-69.

²⁹ Sura El-Enfal, 12.

³⁰ O utjelovljenju šejtan bit će govora kasnije, in ša-Allah.

³¹ Sura El-En am, 112. (Mlavin prijevod)

vama raspravljaju, pa ako biste im se pokorili, i vi biste, sigurno mnogobošci postali.³²

c) nadanuću/došaptavanju svim ljudima od strane šejtana ljudskih i džinskih:

Reci: Tražim zaštitu Gospodara ljudi, Vladara ljudi, Boga ljudi, od zla šejtana-napasnika, koji zle misli unosi u srca ljudi od džinnova i od ljudi!³³

Mukatil, mufessir druge generacije, unošenje zlih misli u srca ljudi (وَسُوسَةً) od strane šejtana komentariše: To je poziva na pokoravanje njemu, beščujnim glasom čije razumijevanje stiže u srce.³⁴

Takve inspiracije i došaptavanja pošteđeni su samo oni koje je Allah Uzvišeni pomogao, shodno hadisima:

مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ وَكَّلَ بِهِ قَرِينُهُ مِنَ الْجِنِّ قَالُوا وَإِيَّاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَإِيَّايَ إِلَّا أَنَّ اللَّهَ أَعَانَنِي عَلَيْهِ فَأَسْلَمَ فَلَا يَأْمُرُنِي إِلَّا بِخَيْرٍ (في رواية) وَقَدْ وَكَّلَ بِهِ قَرِينُهُ مِنَ الْجِنِّ وَقَرِينُهُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ

Za svakog od vas zadužen je njegov pratilac od džinna i pratilac od meleka. I za tebe, Allahov Poslaniče?, pitali su. I za mene, s tim da me Allah pomogao protiv njega, pa je on primio islam i naređuje mi samo dobro.³⁵

أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّثَتْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ مِنْ عِنْدِهَا لَيْلًا قَالَتْ فَعَرْتُ عَلَيْهِ فَجَاءَ فَرَأَى مَا أَصْنَعُ فَقَالَ مَا لَكَ يَا عَائِشَةُ أَعْرَضْتِ فَقُلْتُ وَمَا لِي لَا يَعَارُ مِثْلِي عَلَى مِثْلِكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقَدْ جَاءَكَ شَيْطَانُكَ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْ مَعِيَ شَيْطَانٌ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَمَعَ كُلِّ إِنْسَانٍ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَمَعَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ وَلَكِنْ رَبِّي أَعَانَنِي عَلَيْهِ حَتَّى أَسْلَمَ

Aiša, supruga Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, prenosi da je jedne večeri Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, izašao od nje i kaže: Osjetila sam ljubomoru. On je došao i primijetio šta me je snašlo: Šta ti je, Aiša? Zar si ljubomorna? Odgovorila sam: Kako da neko poput mene ne bude ljubomoran na nekog poput tebe? Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je rekao: Zar ti je došao tvoj šejtan? Pitala sam: Allahov Poslaniče, zar ja imam šejtana? Odgovorio je: Da. Pitala sam: I svaki čovjek. Odgovorio je: Da. Pitala sam: I

³² Sura El-En am, 121.

³³ Sura En-Nas, 1-6.

³⁴ Ebu Abdullah El-Kurtubi, *Džami ul-bejan li ahkamil-Kur an*, 20/260.

³⁵ Vidi: Muslim, *Sahih*, 4/2168, hadis 2814.

ti, Allahov Poslaniče? Odgovorio je: Da, ali me je moj Gospodar pomogao protiv njega pa je postao muslimanom. .³⁶

Jedini način islamizacije šejtana i zaštite od ovakve negativne vrste nadahnuća vjernici mogu naći u trajnom prisjećanju, spominjanju i svijesti o Allahu Uzvišenom:

A ko bude slijep na sjećanje Milostivog, dodijelit ćemo mu šejtana, pa će mu on biti drug.³⁷

إِنَّ الشَّيْطَانَ وَاضِعُ خَطْمِهِ عَلَى قَلْبِ ابْنِ آدَمَ فَإِنْ ذَكَرَ اللَّهَ خَسَسَ وَإِنْ نَسِيَ اتَّقَمَ قَلْبُهُ فَذَلِكَ الْوَسْوَاسُ الْخَنَّاسُ

Šejtan stavlja svoju njušku/kljun u čovjekovo srce, pa ako spomene Allaha on uzmakne i udalji se, a ako zaboravi (na Allaha) on šapuće u njegovo srce i to je šejtan-napasnik (الْوَسْوَاسُ الْخَنَّاسُ).³⁸

Zaključak: Ovaj vid objave karakteriše sve stvorene svjetove, bilo one objavne ili pojavne i njegovi recipijenti su svi ljudi, kao i melec. Čak i šejtani džinski i ljudski mogu nadahnjivati svoje štice, tzv. šejtanske odabranike-evlije (evlijaihim) i sve ljude općenito.

Drugi način: nadahnuće u posebnom smislu

(الْوَحْيُ بِمَعْنَى الْإِلَهَامِ الْخَاصِّ)

Allah Uzvišeni govori o posebnom nadahnuću kojim su bili darovani odabrani Allahovi robovi:

a) - kao što je nadnuće Musaove majke:

Kada smo majku tvoju nadahnuli onim što se samo nadahnućem stiče: Metni ga u sanduk i u rijeku baci, rijeka će ga na obalu izbaciti, pa će ga i Moj i njegov neprijatelj prihvatiti. I Ja sam učinio da te svako voli i da rasteš pod okom mojim.³⁹

I Mi nadahnusmo Musaovu majku: Doji ga, a kad se uplašiš za njegov život, baci ga u rijeku, i ne strahuj i ne tuguj, Mi ćemo ti ga, doista, vratiti i poslanikom ga učiniti. .⁴⁰

³⁶ Vidi: Muslim, *Sahih*, 4/2168, hadis 2815.

³⁷ Sura Ez-Zuhruf, 36. (Mlavin prijevod)

³⁸ Hadis zabilježio El-Bejheki u *Šu abul-iman* . Citirano prema: Es-Sujuti, *Ed-durrul-mensur fit-tefsiril-me sur*, 6/721.

³⁹ Sura Ta ha, 38-39.

⁴⁰ Sura El-Kasas, 7.

b) - ili nadhnuće Isaovih učenika:

I kada sam objavio havarijuna: Vjerujte u Mene i poslanika Mog, rekli su: Vjerujemo i posvjedoči da smo mi muslimani. ⁴¹

c) ili nadahnuće nekog vjerovjesnika:

Zamahšeri u svome El-Keššafu ⁴² bilježi predaju od Mudžahida:

(أوحى الله الزبور إلى داود عليه السلام في صدره) Allah je objavio Zebur Davudu, alejhis-selam, u njegova prsa.

d) - meleksko (نَفَثُ الْمَلَكِ فِي رُوعِي) nadahnuće duše i srca Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve selleme, kojeg Mudžahid, veliki mufessir druge generacije, naziva ilhamom - nadahnućem ⁴³. O tome su hadise sličnog sadržaja zabilježili Ebu Nu ajm (Hiljetul-evlja), Taberani od Ebu Umame (*El-Mu džemul-kebir*), Bezzar od Huzeje i dr. Hakim ga ocjenjuje kao sahih, a navodi ga i Askalani u *Fethul-Bariju*, a mi ćemo navesti jednu od predaja:

إِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ نَفَثَ فِي رُوعِي أَنْ نَفْسًا لَنْ تَمُوتَ حَتَّى تَسْتَكْمَلَ أَجَلَهَا وَتَسْتَوْعِبَ رِزْقَهَا فَأَحْمِلُوا فِي الطَّلَبِ وَلَا يَحْمِلَنَّ أَحَدَكُمْ اسْتِطَاءَ الرِّزْقِ أَنْ يَطْلُبَهُ بِمَعْصِيَةٍ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا يُنَالُ مَا عِنْدَهُ إِلَّا بِطَاعَتِهِ.

Ruhul-kudus (Džibril, alejhis-selam) je nadahnua moje srce/dušu ⁴⁴ da niko neće umrijeti prije nego upotpuni svoj životni vijek (edžel) i dok ne iscrpi svoju nafaku (rizk), pa se pričuvajte Allaha i na lijep način tražite nafaku i neka nikoga od vas kašnjenje nafake ne navede da je traži u nekom grijehu, jer ono što je kod Allaha dobija se samo kroz pokornost Njemu. ⁴⁵

---

⁴¹ Sura El-Maide, 111. (Mlavin prijevod)

⁴² Ebul-Kasim Mahmud Ez-Zamahšeri, *El-Keššafu an hakaikit-tenzili ve ujunil-ekavili fi vudžuhit-te vil*, 3/ 475.

⁴³ (قال مجاهد: نَفَثَ يَنْفِثُ فِي قَلْبِهِ فَيَكُونُ إِلَهُمَا) Ebu Abdullah El-Kurtubi, op. cit., 16/52.

⁴⁴ U različitim predajama su upotrijebljeni termini رُوعِي - (moje) srce, dubina srca, duša, duh, (raz)um, pamet i رُوعِي - strah, sjedište straha u srcu. Vidi: Teufik Muftić, op. cit., str. 572.

⁴⁵ Ebu Nu ajm El-Isbahani, *Hiljetul-evlijai*, 10/27.

e) nadahnuće pojedinaca iz ummeta pečata Allahova poslanja, Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, kao Omera ibn el-Hattaba, radijallahu anhu:

قَدْ كَانَ يَكُونُ فِي الْأُمَّمِ قَبْلَكُمْ مُحَدَّثُونَ فَإِنْ يَكُنْ فِي أُمَّتِي مِنْهُمْ أَحَدٌ فَإِنَّ عَمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ مِنْهُمْ قَالَ ابْنُ وَهْبٍ تَفْسِيرُ مُحَدَّثُونَ مَلْهُمُونَ

U narodima prije vas bilo je ljudi kojima je govoreno *el-muhaddes n*, a ako je iko od njih u mome ummetu onda je to Omer, sin Hattabov. Ibn Vehb kaže da je značenje ljudi kojima je govoreno ljudi koji su nadahnuti *el-mulhem n*.⁴⁶

قَدْ كَانَ يَكُونُ فِي الْأُمَّمِ مُحَدَّثُونَ فَإِنْ يَكُنْ فِي أُمَّتِي أَحَدٌ فَعَمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَالَ سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ مُحَدَّثُونَ يَعْنِي مَلْهُمُونَ

U narodima prije vas bilo je ljudi kojima je govoreno *el-muhaddes n*, a ako je iko u mome ummetu onda je to Omer, sin Hattabov. Sufjan ibn Ujejne kaže: Ljudi kojima je govoreno znači ljudi kojima je dato razumijevanje *el-mufehhem n*.⁴⁷

Slavni komentator Buharijinog *Sahiha*, el-Askalani, kaže da su to ljudi koji su darovani ispravnim prosuđivanjem i donošenjem ispravnih zaključaka (o događajima i pojavama koje nas okružuju), jer je neko takav nadahnut od strane meleka (وهو من) znanjem o Allahovoj Knjizi u kojoj je sadržano sve i svja, kako kaže Alijja, radijallahu anhu: (إِلَّا فَهَمَّا يُعْطَى)... (رَجُلٌ فِي كِتَابِهِ) osim da Allah Uzvišeni da nekom Svome robu razumijevanje Njegove Knjige.⁴⁸ Njihovo postojanje u prijašnjim narodima objašnjava činjenicom da je to bilo u periodima kada nije bilo vjerovjesnika, međutim kako ovaj ummet nema potrebe za vjerovjesnicima, zbog potpunosti i savršenosti Objave koja im je došla, ovi ljudi svoje spoznaje, otkrovenja i nadahnuća mjere prema Kur'anu i Sunnetu i u tom slučaju prema njima postupaju, a u suprotnom ne. Mudrost u njihovom postojanju i brojnosti, nakon prvog stoljeća Islama, je u povećanju ugleda ovog ummeta, pa kako je jevrejski narod bio odlikovan brojnošću

⁴⁶ Vidi: Muslim, *Sahih*, 4/1846, hadis 2398.

⁴⁷ Vidi: Et-Tirmizi, *Sunen*, 5/622, hadis 3693.

⁴⁸ Vidi: El-Askalani, op. cit., 1/246-7.

vjerovjesnika, tako je ovaj ummet odlikovan brojnošću ovako nadhnutih ljudi.⁴⁹

El-Askalani navodi i drugo mišljenje da se, zapravo, radi o doslovnom značenju ovog pojma, tj. da je to osoba kojoj se obraćaju, kazuju i govore meleki, bez toga da je ona poslanikom (وقيل مكلم أي تكلمه الملائكة بغير نبوة). U prilog toga navodi predaju od Ebu Se'ida el-Hudrija, radijallahu anhu:

قيل يا رسول الله وكيف يحدث؟ قال تتكلم الملائكة على لسانه.

"Neko je upitao: 'Allahov Poslaniče, a kako se njemu kazuje? Odgovorio je: '*Meleki govore preko njegova jezika.*'"⁵⁰

"Pojmom "muhaddesun" označavaju se oni oštroumni, dosjetljivi, pronicljivi i uz to nadahnuti od Allaha, dž.š. Također, ovim pojmom mogu se imenovati i oni koji očituju istine i ispravne riječi, oni koji vode istinske razgovore, zatim one osobe koje su razgovarale sa melekima, ili one osobe čiji su stavovi i pogledi u suglasju sa Istinom. Iz svega gore navedenog nije teško uočiti da je ovaj položaj rezervisan samo za odabranu skupinu Allahovih, dž.š. robova.

I Fatima Muhaddesa, r.a., je razgovarala sa melekima, jer ne treba zaboraviti da je ona Prvakinja svih žena i k tome kćerka najboljeg od svih Poslanika i Vjerovjesnika. Ona nikako nije niti može biti manje značajna od hazreti Merjeme, kćeri Imranove, hazreti Sare, supruge Ibrahimove, a.s., ili pak Musaove, a.s., majke. Naravno, sve ove časne žene, iako su imale čast razgovarati sa melekima, nisu imale nikakvu poslaničku ili vjeronavjestiteljsku funkciju.⁵¹

Zaključak: Ovaj vid objavljivanja je osobenost samo Božijih poslanika, u značenju da Džibril, alejhis-selam, nadahne njihove duše nekim značenjima ili da im Allah Uzvišeni objavi Knjigu (Zebur), a Allah Uzvišeni može da nadahne i dušu nekog Svoga odabranog roba onim čime On hoće. Na ovaj način je dolazila Objava u značenju Knjige (Zebur).

Treći način: istiniti san

---

⁴⁹ Vidi: El-Askalani, op. cit., 7/62-63.

⁵⁰ Vidi: El-Askalani, op. cit., 7/62.

⁵¹ Adnan M. Bevrnja, *Hazreti Fatima - kćerka Allahova Poslanika*, Press Orienta, Sarajevo, 1418/1997, str. 63-64.

(الرؤيا الصادقة)

To je prije svega istiniti san nekog od poslanika, kao primjer Ibrahima, alejhis-selam, kojem je putem sna naređeno klanje sina Ismaila, alejhis-selam. Među dokazima koji potvrđuju da su snovi vjerovjesnika, alejhimus-selam, Objava, koju je obavezno slijediti i pokoriti joj se, jeste i spomenuto kazivanje o snu Ibrahima, alejhis-selam, o kome Allah Uzvišeni u Svojoj Knjizi govori:

I Mi smo ga obradovali dječakom blage naravi. I kad on odraste toliko da mu u poslu poče pomagati, Ibrahim reče: O sinko moj, u snu sam vidio da treba da te zakoljem, pa šta ti misliš? O oče moj, - reče - onako kako ti se naređuje postupi; vidjećeš, ako Bog da; da ću sve izdržati. I njih dvojica poslušase, i kad ga on čelom prema zemlji položi, Mi ga zovnusmo: O Ibrahime, ti si se Objavi u snu odazvao; - a Mi ovako nagrađujemo one koji dobra djela čine, -- to je, zaista, bilo pravo iskušenje! i kurbanom velikim ga iskupismo i u naraštajima kasnijim mu spomen sačuvasmo: Neka je u miru Ibrahim!⁵²

Kuransko kazivanje o Jusufu, alejhis-selam, vezano je za jedan san⁵³, a Allah Uzvišeni govori i o snovima Allahovog Poslanika, Muhammeda, sallallahu 'alejhi ve selleme.⁵⁴

Također, i početak Objave našem Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve selleme, vezan je za istinite snove, koji bi se potpuno jasno i

---

⁵² Sura Es-Saffat, 101-109.

⁵³ (إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ) Kada Jusuf reče ocu svome: O oče moj, sanjao sam jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec, i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše. Sura Jusuf, 4.

⁵⁴ وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ (وَتَخَوَّفُهُمْ فَمَا يَرِيذُهُمْ إِلَّا طَغْيَانًا كَبِيرًا) I rekli smo ti: Svi su ljudi u Allahovoj vlasti! A san koji smo ti dali da usniješ i drvo ukleto, u Kur'anu spomenuto, iskušenje su za ljude. Mi ih zastrašujemo, ali njima to povećava ionako veliko bezvjerstvo. Sura El-Isra, 60. ajet. (لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَامِينَ مُحَلِّقِينَ) Allah će obistiniti san Poslanika Svog da ćete sigurno u Časni hram ući bezbjedni - ako Allah bude htio -, neki obrijanih glava, a neki podrezanih kosa, bez straha. On je ono što vi niste znali znao i zato vam je, prije toga, nedavnu pobjedu dao. Sura El-Feth 27. ajet.

vjerno na javi ispunili.⁵⁵ O tome nam govori h. Aiša, majka pravovjernih, Allah bio njome zadovoljan, a kako su to zabilježili Buharija i drugi muhaddisi:

أَوَّلُ مَا بُدِيَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْوَحْيِ الرَّؤْيَا الصَّادِقَةُ فِي النَّوْمِ فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْهُ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ

Prvo s čim je počelo dostavljanje Objave Allahovom Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve selleme, bilo je u vidu istinitog sna. Sve što bi vidio u tom snu dolazilo bi poput svjetla dana.⁵⁶

Ovi snovi se javljaju u trećoj godini odlazaka i povlačenja Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve selleme, u pećinu Hira i oni traju od mjeseca rebiul-evvela do ramazana, kada mu Džibril, alejhis-selam, donosi prvu objavu Kur'ana.⁵⁷ Vjerovjesnička poruka Muhammeda, a.s., je kompletirana za dvadeset i tri godine, od kojih je šest mjeseci Objava dolazila u snu. Ovaj podatak, koji prenosi h. Aiša, r.a., ne znači da su istiniti snovi Allahovog, dž.š., Poslanika, a.s., prestali nakon šest mjeseci. Njime se kazuje da je prvih šest mjeseci Objava dolazila u snu, a to je četrdeset šesti dio perioda od dvadeset i tri godine.⁵⁸

Ovi istiniti snovi su bili priprema⁵⁹ za dolazak Objave u budnom stanju, a u Kur'anu nema ništa što je objavljeno na ovaj način, jer je sav primljen u budnom stanju (يَقْظَةً), a o hadisu koji govori da je sura El-Kevser objavljena u stanju polusna (إِغْفَاءَةً) bit će više govora u sedmom načinu primanja Objave.

Ibni Hadžer el-Askalani u komentaru na Buharijin Sahih kaže: Pored toga imao je pripremu i u budnom stanju kroz viđenje svjetla, slušanje glasa i pozdravljanje (selam) od strane kamena. On navodi i predaju Ebu Nu'ajm El-Isbahanija iz djela Ed-Delail, sa dobrim senedom od Alkame ibn Kajs, učenika Ibni Mes'udovog da je rekao: Prvo što je dolazilo vjerovjesnicima

---

⁵⁵ H. Mehmed Handžić, op. cit., str. 11.

⁵⁶ Vidi: El-Askalani, op. cit., 12/368, hadis 6982.

⁵⁷ Šire o tome: Safijur-Rahman El-Mubarekfuri, op. cit., str. 71.

⁵⁸ Midhat Čelebić, *Put Islama kroz prostor i vrijeme*, str. 58.

⁵⁹ Vidi: Menna El-Kattan, op. cit., str. 32.

bilo je u snu kako bi se smirila njihova srca, a zatim im je poslije objava dolazila u budnom stanju.⁶⁰

O elementima pripreme za prijem Objave u budnom stanju, o kojima govori El-Askalani našli smo potvrdu i u sljedećim predajama:

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِخَدِيجَةَ إِنِّي أَرَى ضَوْءًا وَأَسْمَعُ صَوْتًا وَإِنِّي أَحْسَى أَن يَكُونَنِي حَيًّا قَالَتْ لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَفْعَلَ ذَلِكَ بِكَ يَا ابْنَ عَبْدِ اللَّهِ ثُمَّ أَتَتْ وَرَفَعَتْ بِنِ نَوْفَلٍ فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ إِنَّ يَكُ صَادِقًا فَإِنَّ هَذَا نَامُوسٌ مِثْلُ نَامُوسِ مُوسَى فَإِنْ بَعَثَ وَأَنَا حَيٌّ فَسَأَعَزُّهُ وَأَنْصُرُهُ وَأُوْمِنُ بِهِ

Prenosi se od Ibi Abbasa da je Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve selleme, rekao Hadidži: Vidim svjetlo i čujem glas. Bojim se za sebe da to nije opsjednutost (od džinna). Odgovorila je: Ne bi to tebi Allah uradio, sine Abdullahov. Zatim je otišla Vereki ibn Nevfelu i to mu ispričala. On je rekao: Ako je iskren, onda je to izaslanik koji je dolazio i Musau i ako mu bude dato Poslanstvo, a ja budem živ, podržat ću ga, pomoći i vjerovati u nj.⁶¹

إِنِّي لِأَعْرِفُ حَجْرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ أُبْعَثَ إِنِّي لِأَعْرِفُهُ الْآنَ

Znam jedan kamen u Mekki koji mi je nazivao selam prije nego sam i dobio poslanstvo. Ja ga i sad prepoznajem.⁶²

إِنَّ بِمَكَّةَ حَجْرًا كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ لَيَالِي بُعْثَتُ إِنِّي لِأَعْرِفُهُ الْآنَ

U Mekki ima jedan kamen koji mi je nazivao selam u noćima kada sam primio poslanstvo. Ja ga i sad prepoznajem⁶³

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ فَخَرَجْنَا فِي بَعْضِ نَوَاحِيهَا فَمَا اسْتَقْبَلَهُ حَبَلٌ وَلَا شَجَرٌ إِلَّا وَهُوَ يَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ

Alija ibn Ebi Talib kaže: Bio sam sa Vjerovjesnikom, sallallahu 'alejhi ve selleme, u okolini Mekke; nije prošao ni pored brda, ni pored stabla, a da nije reklo: Es-selamu alejke, ja resulallahi!.⁶⁴

Istiniti snovi nisu samo karakteristika i odlika Allahovih posalnika i vjerovjesnika, već u njima imaju udjela i pravovjerni,

⁶⁰ Vidi: Ibn Hadžer El-Askalani, op. cit., 1/15, 31.

⁶¹ Vidi: Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 3/261-2, hadis 2846.

⁶² Vidi: Muslim, *Sahih*, 4/43, hadis 2277.

⁶³ Vidi: Et-Tirmizi, *Sunen*, 5/592-3, hadis 3624.

⁶⁴ Vidi: Et-Tirmizi, *Sunen*, 5/593, hadis 3624.

već prema stepenu svoga vjerovanja i ubjeđenja, pa čak i nemuslimani.⁶⁵

رُؤْيَا الْمُؤْمِنِينَ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبِيِّ

San vjernika (mu mina) je četrdeset i šesti dio vjerovjesništva (nubuvveta).⁶⁶

Buharijina predaja glasi:

الرُّؤْيَا الْحَسَنَةَ مِنَ الرَّجُلِ الصَّالِحِ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبِيِّ

Dobar san od dobrog čovjeka je četrdest i šesti dio vjerovjesništva.⁶⁷

U drugim predajama se kaže: četrdest i peti dio , četrdeseti dio i sedamdeseti dio . Ova razlika se javlja prema halu snivača, ako je grješnik njegov san je sedamdeseti dio, a ako je dobri njegov san je četrdeseti dio.⁶⁸

Naravno, ovi snovi nisu Objava u šerijatskom značenju, kako nam to pojašnjava Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme, u sljedećem hadisu kojeg je zabilježio Tirmizija:

إِنَّ الرِّسَالَةَ وَالنَّبِيَّةَ قَدْ انْقَطَعَتْ فَلَا رَسُولَ بَعْدِي وَلَا نَبِيٍّ قَالَ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ لَكِنَّ الْمُبَشِّرَاتُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْمُبَشِّرَاتُ قَالَ رُؤْيَا الْمُسْلِمِ وَهِيَ جُزْءٌ مِنْ أَجْزَاءِ النَّبِيِّ

Poslanstvo (*risalet*) i vjerovjesništvo (*nubuvvet*) je prekinuto i nema poslanika poslije mene, ni vjerovjesnika. To je ljudima teško palo, pa je on rekao: Ali, imaju mubešširati (donosioci radosnih vijesti). Upitali su: Allahov Poslaniče, a šta su mubešširati? Odgovorio je: San muslimana; on je jedan od dijelova vjerovjesništva (*nubuvvet*).⁶⁹

Također, i neke druge osobine su navedene kao dijelovi vjerovjesništva (*nubuvvet*). O tome nam govore i ovi hadisi:

السَّمْتُ الْحَسَنُ وَالتُّؤَدَةُ وَالْقَبْضَادُ جُزْءٌ مِنْ أَرْبَعَةٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبِيِّ

⁶⁵ San egipatskog vladara u vremenu Jusufa, alejhis-selam, kada je usnio krave i klasje. Vidi: Sura Jusuf, 43-49.

⁶⁶ Vidi: Et-Tirmizi, *Sunen*, 4/532, hadis 2271. (... وَرُؤْيَا الْمُسْلِمِ) ...i san muslimana Vidi: Et-Tirmizi, *Sunen*, 4/532, hadis 2270.

⁶⁷ Vidi: El-Askalani, *Fethul-Bari*, 12/378, hadis 6983.

⁶⁸ Vidi: Ali Nasif, *Et-Tadžul-džami u lil-usuli fi ehadisr-Resuli, sallallahu 'alejhi ve selleme*, 4/304.

⁶⁹ Vidi: Et-Tirmizi, *Sunen*, 4/533, hadis 2272.

Lijepo ponašanje, razboritost, i umjerenost su dvadeset i četvrti dio vjerovjesništva.⁷⁰

إِنَّ الْهَدْيَ الصَّالِحَ وَالسَّمْتَ الصَّالِحَ وَالْإِقْتِصَادَ جُزْءٌ مِنْ حَمْسَةٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوَّةِ

Dobro postupanje, lijepo ponašanje i umjerenost su dvadeset i peti dio vjerovjesništva.⁷¹

Hadise koji govore o dijelovima vjerovjesništva, prema islamskim učenjacima, treba razumjeti u smislu (u)osvajanja i priskrblijivanja nekih vjerovjesničkih osobina, jer vjerovjesništvo (cjelovito) je nešto što se dobija, a nikako stiže i zarađuje i ono je počast koja je darovana vjerovjesnicima i poslanicima, a zapečaćeno je sa Muhammedom, sallallahu 'alejhi ve selleme.⁷²

Zaključak: Ovaj vid objavljivanja nije vezan samo za Božije poslanike, alejhimus-selam, njegovi recipijenti mogu biti i drugi odabrani Allahovi robovi i obični vjernici, već prema stanju svoga imana. Na ovaj način nije dolazila Objava u značenju Knjige.

DRUGA KATEGORIJA: ILI IZA ZASTORA (أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ)

U ovoj kategoriji, također, možemo govoriti o tri razine ili načina obznanjivanja Allaha Uzvišenog Njegovim stvorenjima.

Četvrti način: Neposredni govor Allaha Uzvišenog

(كَلَامُ اللَّهِ لَهُ مِنْهُ إِلَيْهِ بِلَا وَاسِطَةٍ مَلَكٍ)

Ovaj vid objave vezan je za ovosvjetske, tj. zemaljske relacije, kada vjerovjesnik čuje glas koji Allah Uzvišeni stvara u nekim fizičkim tijelima, koji čuje slušalac, ali ne vidi onoga Koji govori, kao što je Allah Uzvišeni govorio Musau, alejhis-selam, u posvećenoj dolini Tuv, na gori Sinaj. Zbog ovoga je nazvan sa/govornik Allahov (كَلِيمُ اللَّهِ)⁷³, jer je čuo glas koji upućuje na Allahov govor, a da taj glas nije bio produkt nekog stvorenja.⁷⁴ Ali, ovaj vid objave vezan je i za izvanzemaljske, tj. nebeske relacije,

⁷⁰ Vidi: Et-Tirmizi, *Sunen*, 4/366, hadis 2010.

⁷¹ Vidi: Ebu Davud, *Sunen*, 4/248, hadis 4776.

⁷² Vidi: Allame Ebut-Tajjib Muhammed Šemsul-Hakkil-Azim Abadi, *Avnul-ma bud - Šerhu Suneni Ebi Davud*, 13/134-135.

⁷³ Allah Uzvišeni kaže: (وَكَانَ اللَّهُ مُوَسِّئًا تَكْلِيمًا) ... - a Allah je sigurno s Musaom razgovarao. Sura En-Nisa, 164.

⁷⁴ Šire o tome u: Imam Isma il El-Hakki El-Brusevi, op. cit., 8/346.

kako je to potvrđeno našem Vjerovjesniku, sallallahu 'alejhi ve selleme, u hadisu o Israu i Mi radžu.

O tome Allah Uzvišeni govori:

"A da li ti je stigao hadis o Musau? Kad ugleda vatru i reče porodici svojoj: Sačekajte! Uistinu, ja sam opazio vatru; možda ću vam od nje donijeti glavnju, ili ću kod vatre naći uputu. Pa pošto joj stiže bi pozvan: O Musa! Uistinu, Ja, Ja sam Gospodar tvoj!, zato izuj obuću svoju. Uistinu si ti u svetoj dolini Tuva, a Ja sam te odabrao, zato poslušaj šta ti se objavljuje. Uistinu! Ja, Ja sam Allah! Nema boga osim Mene! Zato obožavaj Mene i obavljaj namaz, da Me se sjetiš.⁷⁵

Kad je Musa navršio rok i pošao sa svojom porodicom, ugledao je sa strane T ra vatru. Reče svojoj porodici: Stanite; zaista sam opazio vatru. Možda ću vam donijeti vijest (ako su ljudi oko nje) ili glavnju vatre, da biste se ogrijali. A kad je došao njoj (vatri), bi pozvan s desne strane doline u blagoslovljenom kraju, iz stabla: O Musa, zaista sam Ja Allah, Gospodar svjetova!⁷⁶

Stablo i vatra su u ovom slučaju bili hidžabi/zastori između Allaha Uzvišenog i Musaa, alejhis-selam.

O ovome načinu objave Allah Uzvišeni govori i u suri El-E araf, 142-147:

Mi odredismo da čas susreta sa Musaom bude kad se napuni trideset noći, i dopunismo ih još sa deset, pa se vrijeme koje je odredio Gospodar njegov ispuni za četrdeset noći. A Musa je bio rekao bratu svome Harunu: Zastupaj me u narodu mome, i red pravi i ne slijedi puteve onih koji su smutljivci! I kad Nam Musa dođe u određeno vrijeme, i kada mu Gospodar njegov progovori, on reče: Gospodaru moj, ukaži mi se da Te vidim!

Ne možeš Me vidjeti reče -, ali pogledaj u ono brdo, pa ako ono ostane na svom mjestu, vidjet ćeš Me! I kad se Gospodar njegov onom brdu otkri, On ga sa zemljom sravni, a Musa se onesviješćen strovali. Čim se osvijesti, reče: Hvaljen neka si! Kajem Ti se, ja sam vjernik prvi! O Musa , - reče On Ja sam tebe odlikovao nad ostalim svijetom poslanstvom svojim i govorom

---

⁷⁵ Sura Ta Ha, 9-14. (Mlavin prijevod)

⁷⁶ Sura El-Kasas, 29-30. (Pandža-Čaušević prijevod)

Svojim. Ono što ti dajem uzmi i zahvalan budi! I Mi mu na pločama napisasmo pouku za sve, i objašnjenje za svašta. Primi ih svojski, a narodu svome zapovijedi da se pridržava onoga što je u njima ljepše! A pokazat ću vam i zemlju grešnika. Odvratit ću od znamenja Mojih one koji se budu bez ikakva osnova na Zemlji oholili. I kakav god oni dokaz vide neće ga vjerovati: ako vide pravi put neće ga kao put prihvatiti, a ako vide stranputicu kao put će je prihvatiti. To zato što će dokaze Naše poricati i što će prema njima ravnodušni biti. A onima koji dokaze naše ne budu priznavali i koji u susret na onom svijetu ne budu vjerovali, bit će poništena djela njihova. Zar će biti drukčije kažnjeni nego kako su radili? .

Na ovaj način je objavljen kraj sure El-Bekare prema hadisu koji je zabilježio Muslim⁷⁷ o Israu, Mi radžu i dolasku do Sidretul-muntehaa:

...فَأُعْطِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثًا: أُعْطِيَ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ وَأُعْطِيَ خَوَاتِيمَ سُورَةِ الْبَقَرَةِ وَغُفْرًا لِمَنْ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ مِنْ أُمَّتِهِ شَيْئًا، الْمُتَّحِمَاتُ.

...pa je Allahovom Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve selleme, dato troje: dato mu je pet namaza, dati su mu završeci sure El-Bekare i oprosteni su - onome ko ni u čemu ne pripíše Allahu druga - veliki grijesi.

Profesor Karić kaže: Na ovaj način je objavljen kraj sure El-Bekare i dio sure Ed-Duha i El-Inširah na Mi radžu. Zamahšeri navodi da je prilikom Mi radža objavljen govor koji nije u Kur'anu, a koji glasi: Džennet je zabranjen poslanicima dok ti (Muhammede) u njega ne uđeš, a zabranjen je i narodima dok u njega ne uđe tvoj narod (ummet). Na Mi radžu je objavljena i naredba obavljanja namaza, kao i riječi Uzvišenoga iz sure Kaf, 29 ajet: ((مَا يُبَدِّلُ الْقَوْلَ لَدَيَّ وَمَا أَنَا بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ (29)) Moja riječ se ne mijenja i ja nisam prema robovima svojim nepravičan. Et-Tehijjatu je, također, objavljeno na Mi radžu.⁷⁸

Zaključak: Ovaj vid objave je specifičan za Allahove, dželle šanuhu, poslanike i vjesnike. Na ovaj način je dolazila Objava u značenju Knjige.

---

⁷⁷ Vidi: Muslim, *Sahih*, 1/157, hadis 173.

⁷⁸ Vidi: Enes Karić, op. cit., str. 45.

Peti način: Govor Allaha Uzvišenog u njegovom, sallallahu 'alejhi ve selleme, snu

(تَكْلِيمُ اللَّهِ لَهُ فِي تَوْمِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

O ovom načinu objave najslikovitije nam govori sljedeća hadiska predaja koju su između ostalih zabilježili Tirmizija, Taberanija, Ahmed i drugi. Ahmedova predaja od Mu'az ibn Džebela glasi:

عَنْ مَالِكِ بْنِ يَخِيمٍ أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ قَالَ احْتَبَسَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ غَدَاةٍ عَنِ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى كِدْنَا نَتَرَاةَى فَرَوْنَا الشَّمْسَ فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَرِيعًا فَتَوَبَّ بِالصَّلَاةِ وَصَلَّى وَتَحَوَّزَ فِي صَلَاتِهِ فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ كَمَا أَنْتُمْ عَلَيَّ مَصَافِكُمْ ثُمَّ أَقْبَلَ إِلَيْنَا فَقَالَ إِنِّي سَأَحَدْتُكُمْ مَا حَبَسَنِي عَنْكُمُ الْغَدَاةُ إِنِّي قُمْتُ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّيْتُ مَا قَدَّرَ لِي فَنَعَسْتُ فِي صَلَاتِي حَتَّى اسْتَيْفَظْتُ فَإِذَا أَنَا بِرَبِّي عَزَّ وَجَلَّ فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَتَدْرِي فِيْمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قُلْتُ لَا أَذْرِي يَا رَبِّ قَالَ يَا مُحَمَّدُ فِيْمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قُلْتُ لَا أَذْرِي رَبِّ فَرَأَيْتَهُ وَضَعَ كَفَّهُ بَيْنَ كَتِفَيْ حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ أَنَامِلِهِ بَيْنَ صَدْرِي فَتَجَلَّى لِي كُلُّ شَيْءٍ وَعَرَفْتُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ فِيْمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قُلْتُ فِي الْكُفَّارَاتِ قَالَ وَمَا الْكُفَّارَاتُ قُلْتُ نَقْلُ الْأَقْدَامِ إِلَى الْجُمُعَاتِ وَجُلُوسٌ فِي الْمَسَاجِدِ بَعْدَ الصَّلَاةِ وَإِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عِنْدَ الْكُرْبِيَّاتِ قَالَ وَمَا الدَّرَجَاتُ قُلْتُ إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَلِينُ الْكَلَامِ وَالصَّلَاةُ وَالنَّاسُ نِيَامٌ قَالَ سَلِّ قُلْتُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ وَأَنْ تَغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي وَإِذَا أَرَدْتُ فِتْنَةً فِي قَوْمٍ فَتَوَفَّنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ وَأَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَحُبَّ عَمَلٍ يُقَرِّبُنِي إِلَيْكَ وَحُبَّكَ وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهَا حَقٌّ فَأَدْرُسُوهَا وَتَعَلَّمُوهَا.

Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme, nam je jedno jutro kasnio na sabah, tako da smo skoro ugledali samo sunce. Izašao je brzo. Ikamet je proučen. Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve selleme, je klanjao, skrativši učenje. Kada je predao selam, povikao je naglas: Ostanite u svojim safovima kako ste i bili! Zatim se prema nama okrenuo i rekao: Ispričat ću vam šta me jutros zadržalo. Probudio sam se, uzeo abdest i klanjao ono što mi je određeno. Obuzeo me drijemež u namazu⁷⁹ tako da kad sam se probudio bio sam pred mojim Gospodarom u najljepšem suretu. Pozvao me je: Muhammede?, a ja sam odgovorio: Odazivam se moj Gospodaru. Pitao je: O čemu se raspravlja najuzvišeniji skup (*el-meleul-e ala*)? Odgovorio sam: Ne znam. Tri

⁷⁹ na sjedenju ili nakon predaje selama , M. A. Nasif, op. cit., 4/221.

puta je ponovio, a zatim sam vidio da je stavio Svoju šaku između mojih plečki tako da sam osjetio hladnoću Njegovih prstiju na sredini mojih prsa. Otkrila mi se svaka stvar i spoznao sam. Dozvaio me: Muhammede? Odgovorio sam: Odazivam se moj Gospodaru. Pitao je: O čemu se raspravlja najuzvišeniji skup (*el-meleul-e ala*)? Odgovorio sam: O postupcima koji brišu grijeha (*keff r t*). Pitao je: Koji su to? Odgovorio sam: Hod nogu prema džemaatima, sjedenje u džamijama poslije namaza i uzimanje abdesta u otežanim okolnostima. Pitao je: Čime se podižu stepeni (*deredž t*)? Odgovorio sam: Davanjem hrane, blagim govorom i namazom u noći dok ljudi spavaju. Rekao je: Traži! Rekao sam: Allahu moj, tražim od Tebe da činim dobra djela (*hajr t*), da ostavim pokušena djela (*munker t*) i da volim sirotinju (*mes k'n*), da mi oprostiš, da mi se smiluješ, a kada budeš želio nekom narodu iskušanje (fitne) da me usmrtiš neiskušana. Tražim od Tebe da Te ja volim, da volim onoga koji Tebe voli i da volim djelo koje će me približiti ljubavi prema Tebi. (*Allahumme inn" eseleuke fi lel-hajr ti ve terkel-munker ti ve hubbel-mes kine ve en tagfire l" ve terhamen" ve iz eredte fitnete kavmin feteveffen" gajre meft nin. Eseluke hubbeke ve hubbe men juhubbuke ve hubbe amelin jukarribu il hubbike.*) Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme, je rekao (završava Muaz ibn Džebel): Usitinu, je ovo /san/ istina (*hakk*), pa je proučite, a zatim naučite! .⁸⁰

U interpretativnoj tradiciji su zabilježeni snovi velikih ljudi koji su sanjali Allaha Uzvišenog. Poznat je san imami Ahmeda koji spominje i muhaddis Mensur Ali Nasif: Priča se za imami Ahmeda, radijallahu anhu, da je sanjao svoga Gospodara više puta, pa je rekao: Ako ga usnijem drugi puta, posigurno ću Ga pitati: Koja stvar približava roba njegovu Gospodaru? Pa je usnio svog Uzvišenog Gospodara i pitao: Gosopodaru moj, čime se Tebi rob približava? Odgovorio je: Učenjem Mog govora, Ahmede. Pitao je: Razumio značenje, ili ne razumio, moj Gospodaru? Odgovorio je: Razumio značenje, ili ne razumio. .⁸¹

---

⁸⁰ Vidi: Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 16/200-1, hadis 22008.

⁸¹ M. A. Nasif, op. cit., 4/7. Pitanje mogućnosti snoviđenja Allaha Uzvišenog nije sporno kod islamskih klasika (Vidi: Ibn Sirin, *Veliki tumač snova*, str. 9-11), naravno nikada u značenju Njegove kakvoće, jer niko nije kao On! On sve čuje

Zaključak: Ovaj vid obznane osoben je za Allahove poslanike, 'alejhimus-selam, kao i druge Allahove odabrane robove, a na ovaj način nije dolazila objava u značenju Knjige.

Šesti način: Direktni govor Allaha Uzvišenog

(تَكْلِيمُ اللَّهِ لَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كِفَاحًا مِنْ غَيْرِ حِجَابٍ)

Ovaj način objavljivanja vezan je za izvanzemaljske relacije, poput berzaha (svijeta boravaka između Dunjaluka i Ahireta) i viših nebeskih svjetova (boravak na Mi radžu).

O tome nam Tirmizija bilježi hadis od Džabira ibn Abdullaha koji kaže:

لَقِينِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِي يَا جَابِرُ مَا لِي أَرَاكَ مُنْكَسِرًا قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ اسْتَشْهَدَ أَبِي قُتِلَ يَوْمَ أُحُدٍ وَتَرَكَ عِيَالًا وَدَيْتًا قَالَ أَفَلَا أُبَشِّرُكَ بِمَا لَقِيَ اللَّهُ بِهِ أَبَاكَ قَالَ قُلْتُ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَا كَلَّمَ اللَّهُ أَحَدًا قَطُّ إِلَّا مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ وَأَحْيَا أَبَاكَ فَكَلَّمَهُ كِفَاحًا فَقَالَ يَا عَبْدِي تَمَنَّ عَلَيَّ أُعْطِكَ قَالَ يَا رَبِّ تُحْيِينِي فَأُقْتَلَ فِيكَ ثَانِيَةً قَالَ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّهُ قَدْ سَبَقَ مِنِّي أَنَّهُمْ إِلَيْهَا لَا يُرْجَعُونَ قَالَ وَأُنزِلَتْ هَذِهِ آيَةٌ (وَلَا تُحْسِبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا) الْآيَةُ

Sreo me Allahov Posalnik, sallallahu 'alejhi ve selleme, i upitao: Šta je, vidim da si slomljen? Odgovorio sam: Allahov Poslaniče, moj babo je postigao stepen šehida na Uhudu, a ostavio je porodicu i dug. Rekao je: Hoćeš li da te obradujem kako je Allah Uzvišeni dočekao tvoga babu? Odgovorio sam: Svakako, Allahov Poslaniče. Rekao je: Allah nikad nikom nije govorio osim iza zastora, a tvog babu je oživio i govorio mu licem u lice (*kif han*): Zatraži od Mene, Ja ću ti dati. Odgovorio je: Gospodaru moj, oživi me (na Dunjaluku), pa da budem ubijen radi Tebe i drugi put. Gospodar Uzvišeni mu reče: Već je Moja odredba prethodila; da se oni na njega neće vraćati. Tada je objavljen ovaj ajet: I ne recite za one koji su na Allahovom putu poginuli: Mrtvi su! Ne, oni su živi, ali vi ne znate.

Ibni Madžina predaja istog hadisa glasi:

لَمَّا قُتِلَ عَبْدُ اللَّهِ ابْنُ عَمْرٍو بْنِ حَرَامٍ يَوْمَ أُحُدٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا جَابِرُ أَلَا أُخْبِرُكَ مَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِأَبِيكَ قُلْتُ بَلَى قَالَ مَا كَلَّمَ اللَّهُ أَحَدًا إِلَّا مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ وَكَلَّمَ أَبَاكَ كِفَاحًا فَقَالَ يَا عَبْدِي تَمَنَّ عَلَيَّ أُعْطِكَ قَالَ يَا رَبِّ تُحْيِينِي فَأُقْتَلَ فِيكَ ثَانِيَةً قَالَ إِنَّهُ سَبَقَ مِنِّي أَنَّهُمْ إِلَيْهَا لَا يُرْجَعُونَ قَالَ يَا

---

i sve vidi. Eš-Šura, 11., već uvijek u prenesenom značenju, u odnosu na trenutno stanje (*hal*) snivača.

رَبِّ فَأَتْلُغُ مَنْ وَرَائِي فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذِهِ آيَةَ (وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا) الْآيَةَ كُلَّهَا

Nakon što je poginuo Abdullah ibn Amr ibn Haram na Uhudu, Allahov Posalnik sallallahu 'alejhi ve selleme, je rekao: Zar da te ne obavijestim šta je Allah Uzvišeni rekao tvome babi? Odgovorio sam: Svakako, Allahov Poslaniče. Rekao je: Allah nikad nikom nije govorio osim iza zastora, a tvog babu je oživio i govorio mu licem u lice (kif han): Zatraži od Mene, Ja ću ti dati. Odgovorio je: Gospodaru moj, oživi me (na Dunjaluku), pa da budem ubijen radi Tebe i drugi puta. Gospodar Uzvišeni mu reče: Već je moja odredba prethodila; da se oni na njega neće vraćati. Tražio je: Gospodaru moj, obavijesti one iza mene. Allah Uzvišeni je objavio: I ne recite za one koji su na Allahovom putu poginuli: Mrtvi su! Ne, oni su živi, ali vi ne znate.

Da li je na ovaj način Allah Uzvišeni razgovarao sa Svojim Poslanikom, sallallahu 'alejhi ve selleme, na Mi radžu usko je vezano za pitanje viđenja Allaha Uzvišenog za života na ovome svijetu, oko kojeg postoji razmimoilaženje kako kod prvih generacija muslimana, tako i kod kasnijih učenjaka. En-Nevevi ističe da većina učenih smatra da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme, vidio Uzvišenog Gospodara svojim očima u noći Israa i Mi radža.⁸²

Zaključak: Ako prihvatimo mišljenje onih koji kažu da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme, vidio svoga Gospodara, tebareke ve te ala, onda možemo zaključiti da je ovaj vid objavljivanja specifičan samo za Allahovog Poslanika, Muhammeda, sallallahu 'alejhi ve selleme, u nebeskim svjetovima, a za odabrane robove u svijetu berzaha i da je ovo jedan od kur anskih načina objavljivanja.

TREĆA KATEGORIJA: ILI DA POŠALJE IZASLANIKA KOJI, NJEGOVOU VOLJOM, OBJAVLJUJE ONO ŠTO ON ŽELI

(أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ)

Sedmi način: Pojava meleka slično glasu zvona

---

⁸² Vidi: Ebu Zekerija En-Nevevi, *Sahihu Muslim bi šerhi-n-Nevevi*, 2/5.

(ثِيَابُ الْمَلَكِ فِي مِثْلِ صَلَٰصَلَةِ الْجَرَسِ)

Na ovaj način je objavljen zapravo cjelokupni Kur'an, odnosno njegov najveći dio.

Buharija bilježi sljedeću predaju od h. Aiše, radijallahu anha, u poglavlju o početku stvaranja:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ يَأْتِيكَ الْوَحْيُ قَالَ كُلُّ ذَلِكَ يَأْتِينِي الْمَلَكُ أَحْيَانًا فِي مِثْلِ صَلَٰصَلَةِ الْجَرَسِ فَيَفْصِمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ مَا قَالَ وَهُوَ أَشَدُّهُ عَلَيَّ وَ يَتَمَثَّلُ لِي الْمَلَكُ أَحْيَانًا رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِي فَأَعِي مَا يَقُولُ.

Haris ibn Hišam, radijallahu anhu je pitao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme: Allahov Poslaniče, kako ti dolazi Objava (vahj)? Odgovorio je: U svim tim (situacijama) melek mi dolazi u nečemu sličnom poput zvonjenja (zveketa, zveckanja) zvona, i kad se prekine, ja sam već zapamtio ono što je on rekao. To mi je najteži (način objavljivanja), a ponekada mi se melek pojavi kao čovjek, pa mi govori, a ja pamtim ono što on izgovara.⁸³

U poglavlju o početku objavljivanja Buharijine zbirke, h. Aiša, radijallahu anha, u hadisu istog smisla dodaje još i ovo:

قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَنْزِلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبَرْدِ فَيَفْصِمُ عَنْهُ وَإِنَّ حَبِيبَهُ لَيَفْصِدُ عَرَقًا

Vidjela sam ga jednog jako hladnog dana, kada mu je silazila Objava, da nakon što se prekinula, njegovo čelo je kiptjelo znojem.⁸⁴

Imami Ahmed u tom kontekstu bilježi i ovaj hadis od Abdullaha ibn Umera da je on pitao Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve selleme, da li on osjeća Objavu, pa mu je odgovorio:

⁸³ Vidi: Isto, 6/351, hadis 3215.

⁸⁴ Hadis u cijelosti glasi: (عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ يَأْتِيكَ الْوَحْيُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلَٰصَلَةِ الْجَرَسِ وَهُوَ أَشَدُّهُ عَلَيَّ فَيَفْصِمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِي الْمَلَكُ رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِي فَأَعِي مَا يَقُولُ قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَنْزِلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبَرْدِ فَيَفْصِمُ عَنْهُ وَإِنَّ حَبِيبَهُ لَيَفْصِدُ عَرَقًا) Vidi: El-Askalani, *Fethul-Bari*, 1/25-6, hadis 2.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ تُحِسُّ بِالْوَحْيِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ أَسْمَعُ صَلَاصِلَ ثُمَّ أَسْكُتُ عِنْدَ ذَلِكَ فَمَا مِنْ مَرَّةٍ يُوحَى إِلَيَّ إِلَّا ظَنَنْتُ أَنَّ نَفْسِي تَفِيضُ

Da, čujem zveket zvona, zatim se, prilikom toga, ušutim i nije mi nijednom objavljivano, a da nisam pomislio da mi duša izlazi.⁸⁵

Iz hadisa se razumijeva da svako objavljivanje ima svoju težinu⁸⁶, a da je ovo najteži vid. O tome govore i sljedeći hadisi:

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى (لَا تُحَرِّكُ بِهِ لِسَانَكَ لِتُحْجَلَ بِهِ) قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَالِجُ مِنَ التَّنْزِيلِ شِدَّةً

...Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je osjećao veliki napor i teškoću od (primanja) Objave.⁸⁷

وَقَالَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفَجِذُهُ عَلَى فَجِذِي فَفَقُلْتُ عَلَيَّ حَتَّى خِفْتُ أَنْ تُرَضَّ فَجِذِي.

Zejd ibn Sabit kaže: Allah je objavljivao Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme. Stegno mu je bilo (naslonjeno) na mome stegnu. Toliko mi je (njegovo stegno) postalo teško da sam se pobjojao da će mi se stegno smrskati.⁸⁸

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ إِنْ كَانَ لِيُوحَى إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى رَاحِلَتِهِ فَتَضْرِبُ بِحِرَانِهَا.

H. Aiša, radijallahu anha, je rekla: Ako bi bilo objavljivano Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, a on bio na svojoj devi, ona bi se spustila na zemlju.⁸⁹

⁸⁵ Vidi: Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 6/484, hadis 7071.

⁸⁶ O težini Objave Allah Uzvišeni govori u Kur'anu: Mi ćemo ti, doista, teške riječi slati. Sura El-Muzzemil, 5.

⁸⁷ Vidi: El-Askalani, *Fethul-Bari*, 1/39, hadis 4.

⁸⁸ Vidi: Isto, 1/570, hadis 370.

⁸⁹ Vidi: Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 17/451, hadis 24749. (أَنْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا) (أَحْيَى إِلَيْهِ وَهُوَ عَلَى نَاقَتِهِ وَضَعَتْ جِرَانَهَا فَمَا تَسْتَطِيعُ أَنْ تُحْرَكَ حَتَّى يُسْرَى عَنْهُ) Kada je Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve selleme, objavljivano, a on bio na svojoj devi ona bi spuštala svoju glavu i ne bi se mogla pomjeriti sve dok objavljivanje ne bi prestalo. Muhammed ibn Džerir Et-Taberi, *Džami ul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 12/80.

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أُنزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ نَكَسَ رَأْسَهُ وَنَكَسَ أَصْحَابُهُ رُءُوسَهُمْ فَلَمَّا أُتِيَ عَنْهُ رَفَعَ رَأْسَهُ.

Ubade ibn Samit kaže: Kada bi Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve selleme, bilo objavljivano, on bi obarao svoju glavu, a to su činili i njegovi drugovi, a kada bi mu bilo završeno, podigao bi svoju glavu.⁹⁰

سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أُنزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ سَمِعَ عِنْدَ وَجْهِهِ كَدْوِيَّ النَّحْلِ فَأَنْزَلَ عَلَيْهِ يَوْمًا فَمَكَّنْنَا سَاعَةً فَسُرِّيَ عَنْهُ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ اللَّهُمَّ زِدْنَا وَلَا تَنْقُصْنَا وَأَكْرِمْنَا وَلَا تُهِنَّا وَأَعْطِنَا وَلَا تَحْرِمْنَا وَآثِرْنَا وَلَا تُؤْثِرْ عَلَيْنَا وَارْضِنَا وَارْضَ عَنَّا ثُمَّ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُنزِلْ عَلَيَّ عَشْرَ آيَاتٍ مِنْ أَقَامِهِنَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ ثُمَّ قَرَأَ (قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ) حَتَّى خَتَمَ عَشْرَ آيَاتٍ.

Čuo sam Omera ibn El-Hattaba, radijallahu anhu, kako govori da bi se kod lica Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve selleme, kada bi mu dolazila objava čulo nešto poput zujanja pčela. Jednog dana mu je objavljivano; sačekali smo neko vrijeme, pa je završeno. On se okrenuo prema kibli, podigao ruke i dovio: Allahu moj, povećaj nam, nemoj nam umanjiti, ukaži nam počast, nemoj nas osramotiti, daj nam i ne uskrati nam, daj nam prednost, a ne daji je nad nama, učini nas zadovoljnim i budi zadovoljan sa nama? , zatim je rekao, sallallahu alejhi ve selleme:

Objavljeno mi je deset ajeta ko ih primijeni uči će u džennet. Tada je citirao: Ono što žele vjernici će postići. dok nije završio deset ajeta.⁹¹

عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ بَيْنَ أَظْهُرِنَا إِذْ أَغْفَى إِغْفَاءً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مُتَسِّمًا فَقُلْنَا مَا أَضْحَكَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أُنزِلَتْ عَلَيَّ أَنْفًا سُورَةٌ فَقَرَأْتُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوفِرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحِرْ إِنَّ شَانِكَ هُوَ الْأَيْتَرُ) ثُمَّ قَالَ أَتَدْرُونَ مَا الْكُوفِرُ فَقُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّهُ نَهْرٌ وَعَدَنِيهِ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ هُوَ حَوْضٌ تَرِدُ عَلَيْهِ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ آيَتُهُ عَدَدُ الْجُحُومِ

⁹⁰ Vidi: Muslim, *Sahih*, 4/1817, hadis 2335.

⁹¹ Vidi: Et-Tirmizi, *Sunen*, 5/326, hadis 3173. Prvih deset ajeta sure El-Mu minun koji u cijelosti glase: Ono što žele vjernici će postići, oni koji molitvu svoju ponizno obavljaju, i koji ono što ih se ne tiče izbjegavaju, i koji milostinju udjeljuju, i koji stidna mjesta svoja čuvaju, - osim od žena svojih ili onih koje su u posjedu njihovu, oni, doista, prijekor ne zaslužuju; - a oni koji i pored toga traže, oni u zlu sasvim pretjeruju; i koji o povjerenim im amanetima i obavezama svojim brigu brinu, i koji molitve svoje na vrijeme obavljaju, - oni su dostojni nasljednici, (koji će džennet naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti).

فَيَخْتَلِجُ الْعَبْدُ مِنْهُمْ فَأَقُولُ رَبِّ إِنَّهُ مِنْ أُمَّتِي فَيَقُولُ مَا تَدْرِي مَا أَحَدَّثْتُ بَعْدَكَ (زَادَ ابْنُ حُجْرٍ فِي حَدِيثِهِ مَا أَحَدَّثَ بَعْدَكَ)

Enes, Allah neka je njime zadovoljan, kaže: Dok je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme, jednog dana bio među nama obuzeo ga je drijemež (tj. glava mu je klonula⁹²). Kada je podigao glavu, bio je nasmijan. Pitali smo: Allahov Poslaniče, šta te nasmijalo? Odgovorio je: Maločas mi je objavljena sura. Proučio je: U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog! Mi smo ti, uistinu, mnogo dobro (kevser) dali, zato se svome Gospodaru moli i kurban kolji, onaj koji tebe mrzi sigurno će on bez pomena ostati. Zatim je pitao: Zna li šta je Kevser? Odgovorili smo: Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju. On nastavi: Rijeka koju mi je obećao moj Gospodar Uzvišeni. Na njoj je veliko dobro i ona je vrelo na koje će stići moj ummet na Kijametskom danu. Na njoj ima posuda koliko ima i zvijezada. Jedan rob će biti izdvojen između njih, a ja ću reći: Gospodaru moj, i on je iz mog ummeta. On će me upitati: A, znadeš li ti šta se desilo poslije tebe? . U jednoj predaji se kaže: ...šta je on poslije tebe novo unio .⁹³

⁹² Vjerovatno se ovdje radi o uobičajnom stanju klonulosti kojom bi Poslanik bio obuhvaćen prilikom vahja. Vidi: Menna El-Kattan, *Sažeti prikaz nauke o Kur'anu*, str. 15.

⁹³ Vidi: Muslim, *Sahih*, 1/300, hadis 400. Imam Sujuti, radijallahu anhu, govoreći u svom znamenitom Itkanu o ovom hadisu citira Rafi'ija koji u djelu El-Emali kaže da su neki iz ovoga hadisa razumjeli da je sura objavljena u tom polusnu i drijemežu i smatraju da je objava dolazila i u snu, jer je san vjerovjesnika objava, što je i tačno. Međutim, prikladnije je kazati da je Kur'an sav objavljen u budnom stanju, a da mu se samo prisnila sura El-Kevser koja je objavljena u budnom stanju, ili da mu je predočena rijeka Kevser o kojoj je došla ta sura, pa ju je on njima proučio i prokomentarisao. U nekim predajama se kaže da je on izgubio svijest (أَنَّهُ أَعْمَى عَلَيْهِ) što bi moglo da se odnosi na stanje u kojem je bio prilikom spuštanja Objave, koje se zove zanesenost/obuzetost Objavom (بُرْحَاءُ الْوَحْيِ), ili paroksizam Objave, odnosno njezina eksataza. Nadalje on kaže da je ovo drugo objašnjenje koje navodi Rafi'ija autentičnije od prvoga, jer njegove riječi Maločas mi je objavljena odbacuju mogućnost da je prije toga objavljivana, šta više mi kažemo: Objavljena je u tom stanju koje nije drijemež ili polusan, već stanje koje ga je obuzimalo prilikom objavljivanja. Učeni kažu da je on (tom prilikom) uziman sa ovog svijeta. (Vidi: Dželalud-Din Es-Sujuti, op. cit., 1/30) Prema Klaiću: Grčka riječ (paroxysm s - draženje, ljutina, gorčina) ima značenje: oštra forma proživljavanja nekog osjećaja (npr. paroksizam gnjeva, očaja), vrhunac, kulminacija nekog uzbuđenja uopće.

Ta težina za prisutne se ogledala u tome što je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, u stvarnosti fizički postajao teži, što se moglo jasno primijetiti, zatim ga je oblivao znoj i on je obarao svoju glavu, pa se prisutnima činilo da on gubi svijest, ili kao da je u stanju sna tako da hrče. Prisutni su čuli nekada nešto slično zujanju pčela. O svim tim stanjima se govori u ranije citiranim hadiskim predajama.

Najbolje objašnjenje za to nam je dao profesor Muhammed Abdul-Azim ez-Zerkani: Melek mu je dolazio na različite načine; nekada bi se pojavljivao u svome stvarnom melekskom obliku, nekada bi se pojavljivao u liku čovjeka kojeg su vidjeli prisutni i čuli, a nekada bi silazio Poslaniku prikriveno tako da se nije vidio, ali su se vidjeli tragovi promjene i utjecaja na Poslaniku, pa bi zahrkao poput nekoga utonulog u san, bio bi odsutan kao da je to onesviještenost (عَشِيَّةٌ), ili nesvjestica (إِعْمَاءٌ), a ustvari nije ni jedno ni drugo, već je to bila udubljenost i obuzetost (اسْتِعْرَاقٌ) u susretu sa duhovnim bićem meleka i izlazak iz njegovog normalnog ljudskog stanja (الْإِحْلَاقُ). To se odražavalo na tijelu, pa bi on puštao glas sličan glasu čovjeka koji spava, mnogo bi otežao i katkada bi mu znoj oblio čelo u izrazito hladnom danu. Katkada bi mu Objava dolazila kao zvono kada zazvekeće u uhu slušaoca i to je bila najteža vrsta. Ponekad bi prisutni čuli kod njegovog lica nešto kao zujanje pčela, ali nisu razumijevali riječi niti govora. On, sallallahu alejhi ve selleme, je čuo i pamtio ono što mu se objavljuje, imajući nužno znanje da je ovo Objava Allaha Uzvišenog bez ikakve sumnje i podozrenja. Kada bi se objavlivanje završavalo, on je ono što mu je objavljeno nalazio prisutnim u svom sjećanju, uklesanim u svojoj memoriji, kao da je upisano u njegovom srcu.⁹⁴

Naravno i drugi islamski autoriteti su govorili o ovome pitanju kako oni klasični⁹⁵ tako i savremeni⁹⁶.

Ibni Haldun⁹⁷ to naziva, kako prevodi naš Muhamed Tufo⁹⁸, prelaskom iz tjelesnog u duševno stanje (الْإِسْبَاطُ). Uglavnom svi su

---

⁹⁴ Muhammed, Abdul-Azim Ez-Zerkani, *Menahilul-irfan fi ulumil-Kur'an*, 1/47.

⁹⁵ Vidi: Ibn Hadžer El-Askalani, op. cit., 1/28., i Dželalud-Din Es-Sujuti, op. cit., 1/59.

⁹⁶ Vidi: Menna El-Kattan, op. cit., str. 33-34.

saglasni da su se tim jakim glasom, ustvari, željeli podsatknuti faktori pozornosti, kako u duši ne bi ostalo mjesta ni za što drugo, a da ona bude, u cijelosti sasvim, pripravna primiti ono što će doći.

Po jednom mišljenju Objava je ovako silazila samo kada su objavljivani ajeti o nekoj prijetnji ili zastrašivanju.

Postoji mogućnost da je ovo ustvari glas šuma (lupanja) krila meleka, na koji se ukazuje u hadisu koji je zabilježio Buharija.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ يُبَلِّغُ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا قَضَى اللَّهُ الْأَمْرَ فِي السَّمَاءِ ضَرَبَتْ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا خُضْعَانًا لِقَوْلِهِ كَالسَّلْسَلَةِ عَلَى صَفْوَانٍ

Kada Allah odredi nešto na Nebu, meleki udare svojim krilima iz poslušnosti prema Njegovom govoru, kao lanac (kada udari) po stijeni.⁹⁹

Zaključak: Da li je na ovaj način Objava dolazila i drugim poslanicima teško je dokučiti iz dostupne nam literature, ali činjenica je da je na ovaj način objavljen najveći dio Kur ana.

Osmi način: Pojava meleka u ljudskom obliku

(تَمَثَّلُ الْمَلَكُ بَشَرًا)

Ovaj način se ogleda u tome da Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, ostane u svome tjelesnom stanju, a melek koji je vahj donosio, prešao bi iz duševnog u tjelesno stanje i dobio bi oblik njegovog druga Dihjeta, pa bi mu saopćio uzvišeni Kur an.¹⁰⁰

Melek time ne postaje čovjekom, već i dalje ostaje u svojoj melekskoj prirodi, ali se pojavljuje u liku čovjeka, iako sam nije čovjek. Međutim, prisutni ga vide kao čovjeka.¹⁰¹

---

⁹⁷ A to je kako kaže Ibn Haldun: Odvajanje od ljudske tjelesnosti i spajanje sa duhovnosti meleka, a drugo stanje je suprotno tome, kada melek prelazi iz svoga duhovnog stanja u stanje ljudske tjelesnosti. . Vidi: Menna El-Kattan, *Sažeti...*, str. 16.

⁹⁸ Muhamed Tufo, op. cit., str. 322.

⁹⁹ Vidi: El-Askalani, *Fethul-Bari*, 13/461, hadis 7481.

¹⁰⁰ Muhamed Tufo, op. cit., str. 322.

¹⁰¹ Sejjid Muhammed Husejn Et-Tabatabai, *El-Mizanu fi tefsiril-Kur an*, 14/36.

Allah Uzvišeni govori o dolasku meleka u ljudskom obliku i drugim poslanicima, kao i da je h. Mejrema, majka Isaa, alejhis-selam, vidjela meleka u ljudskom obliku:

I Ibrahimu smo izaslanike Naše poslali da mu donesu radosnu vijest. Mir! rekoše; - Mir! odgovori on, i ubrzo im donese pečeno tele. A kad vidje da ga se ruke njihove ne dotiču, on osjeti da nisu gosti i obuze ga neka zebnja od njih. Ti se ne boj! rekoše oni -, mi smo Lutovu narodu poslani. A žena njegova stajaše tu, i Mi je obradovasmo Ishakom, a poslije Ishaka Jakubom, i ona se osmjehnu. Jadna ja! reče zar da rodim ovako stara, a i ovaj moj muž je star. Ovo je zaista nešto neobično! Zar se čudiš Allahovoj moći? rekoše oni -, Allahova milost i Njegovi blagoslovi su na vama, obitelji vjerovjesničkoj. On je dostojan hvale i On je plemenit! I pošto Ibrahima prođe strah i dođe mu radosna vijest, on se poče raspravljati sa Našim izaslanicima o Narodu Lutovu; Ibrahim je zaista bio dobrodušan, sažaljiv i odan. O Ibrahime, prođi se toga, naređenje od Gospodara tvoga je stiglo; njih će stići patnja sigurno! I kad izaslanici Naši dođoše Lutu, on se zbog njih nađe u neprilici i bi mu teško pri duši, pa reče: Ovo je mučan dan! I narod njegov pohrli njemu, - a i prije su radili sramotna djela. O narode moj, - reče on eto mojih kćeri, one su vam čistije! Bojte se Allaha i pred gostima mojim me ne sramotite! Zar među vama nema razumna čovjeka? Ti znaš da nam nisu potrebne tvoje kćeri rekoše oni -, ti doista znaš šta hoćemo mi. Ah, da ja samo imam moć reče on ili da se mogu osloniti na nekog snažnog! A meleki rekoše: O Lute, mi smo izaslanici Gospodara tvoga, oni tebi ne mogu nauditi. Ti kreni sa čeljadi svojom u gluho doba noći bez žene svoje, nju će zadesiti isto što i njih, i neka se niko od vas ne obazire! Rok im je praskazorje, a zar praskazorje nije blizu? I kada pade naredba Naša, Mi sve prevrnusmo, ono što je bilo gore bi dolje, i na njih kao kišu grumenje od pečena blata spustismo, koje je neprekidno sipalo, obilježeno od Gospodara tvoga, - a ono nije daleko ni od jednog nasilnika.¹⁰²

I spomeni u Knjizi Merjemu: kada se od ukućana svojih na istočnu stranu povukla i jedan zastor da se od njih zakloni uzela, Mi smo k njoj meleka Džibrila poslali i on joj se prikazao u liku savršeno stvorena muškarca. Utječem se Milostivom od tebe, ako

---

¹⁰² Sura Hud, 70-83.

se Njega bojiš! uziknu ona. A ja sam upravo izaslanik Gospodara tvoga reče on da ti poklonim dječaka čista! Kako ću imati dječaka reče ona kad me nijedan muškarac dodirnuo nije, a ja nisam nevaljalica! To je tako! reče on. Gospodar tvoj je rekao; To je Meni lahko, i zato da ga učinimo znamenjem ljudima i znakom milosti Naše. Tako je unaprijed određeno! ¹⁰³

Samirija iz Musaovog, alejhis-selam, naroda vidio je Džibrila:

Ja sam vidio ono što oni nisu vidjeli - odgovori on -, pa sam šaku zemlje ispod izaslanikove stope uzeo i to bacio, i eto tako je u mojoj duši potekla zla misao. ¹⁰⁴

Allahov Poslanik, Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, je vrlo često susretao Džibrila, alejhis-selam, u ljudskom obliku. Nekada je to bio lik beduina kojeg niko nije prepoznao, nekada lik mladića, a najčešće njegovog druga Dihje El-Kelbija ¹⁰⁵. Ovaj način je za njega, sallallahu alejhi ve selleme, bio najlakši, jer se time pokazivala prisnost meleka sa onim kome se obraća. ¹⁰⁶ Navest ćemo predaje koje govore o tome.

وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِي الْمَلَكُ رَجُلًا فَيَكَلِّمُنِي فَأَعْيِي مَا يَقُولُ.

Ponekada mi se melek pojavi kao čovjek, pa mi govori, a ja pamtim ono što on izgovara. ¹⁰⁷

U ovom dijelu hadisa Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je kazao sadašnjim vremenom da pamti ono što mu melek govori (فَأَعْيِي مَا يَقُولُ), dok je u prvom dijelu hadisa, kojeg smo

---

¹⁰³ Sura Merjem, 16-21.

¹⁰⁴ Sura Ta-Ha, 96.

¹⁰⁵ Dihja ibn Hulejfe El-Kelbi, poznati ashab, kojeg je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, poslao sa pismom, Herakliju, caru Vizantije. Bio je svjedokom mnogih važnih događaja i uziman je kao primjer za ljepotu lika. Prisustvao je Bici na Jermuku, kao komandant jednog eskadrona. Nastanio se u Damasku i živio je do Muavijinog vremena i danas je tamo njegov mezar. Ša bi prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, poredio tri osobe iz plemena Benu Umejje, pa je rekao da Dihja El-Kelbi liči na Džibrila, Urve ibn Mes ud Es-Sekafi liči na Isaa, sina Merjeminog, a Abdul-Uzza na Dedždžala. Vidi: Hajrud-din Ez-Zirikli, *El-E alam*, 2/337.

¹⁰⁶ Ebu Avane dodaje u svome Sahihu: "و هو أهونه عليّ" / To mi je najlakše. Vidi: Ibn Hadžer El-Askalani, op. cit., 1/29.

¹⁰⁷ Vidi: El-Askalani, *Fethul-Bari*, 1/26, hadis 2.

citirali u sedmom načinu , to izrazio u prošlom vremenu (وَقَدْ وَعَيْتُ) U prvom slučaju kada mu melek dolazi poput glasa zvona on poprima osobine meleka, kako smo to objasnili, pa kada se vrati u svoje prirodno stanje on je zapamtio ono što mu je rečeno, pa je to izrazio prošlošću, za razliku od drugog slučaja kada je on u svome normalnom stanju, pa je to izrazio sadašnjošću.¹⁰⁸

وَأَحْيَانًا بَأْتِينِي فِي مِثْلِ صُورَةِ الْفَتَى فَيَنْبِذُهُ إِلَيَّ

Ponekad mi dođe u liku mladića, pa mi ga dostavlja.¹⁰⁹

قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَيَّ رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ... ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مِيلًا ثُمَّ قَالَ لِي يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّهُ جَبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ.

Muslim prenosi od Omera b. El-Hattaba: Dok smo bili kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, jednog dana, pojavio nam se jedan čovjek, izrazito bijele odjeće i izrazito crne kose. Na njemu se nisu vidjeli tragovi puta, niti ga je iko od nas prepoznao, tako da je sjeo do Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve selleme, prislonio svoja koljena da njegovih, spustivši svoje ruke na svoja stegna. Pitao je: Muhammede, kaži mi o islamu?... a zatim je otišao. Ja sam se još sadržao kratko, kada me on (Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve selleme) upita: Omere, znadeš li ko je ovaj koji je pitao? Odgovorio sam: Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju. On reče: To je Džibril, dolazio je da vas podučí vašoj vjeri. .¹¹⁰

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ بَيْنَمَا جَبْرِيلُ قَاعِدٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ نَفِيضًا مِنْ فَوْقِهِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ هَذَا بَابٌ مِنَ السَّمَاءِ فَتُحِ الْيَوْمَ لَمْ يُمْتَحْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ فَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ فَقَالَ هَذَا مَلَكٌ نَزَلَ إِلَى الْأَرْضِ لَمْ يَنْزَلْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ فَسَلَّمَ وَقَالَ أَنْبَشِرُ بَنُورِينَ أَوْ تَيْتَهُمَا لَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِيٌّ قَبْلَكَ فَاتِحَةُ الْكِتَابِ وَحَوَائِمُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ لَنْ تَقْرَأَ بِحَرْفٍ مِنْهُمَا إِلَّا أُعْطِيَتْهُ

Muslim bilježi od Ibni Abbasa, radijallahu anhumu: Dok je Džibril sjedio kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve selleme, čuo

¹⁰⁸ Vidi: Ibn Hadžer El-Askalani, op. cit., 1/29.

¹⁰⁹ Vidi: En-Nesai, *Sunen*, 2/146-7.

¹¹⁰ Vidi: Muslim, *Sahih*, 1/37, hadis 8.

je škripanje iznad sebe podigao je glavu i rekao: Ova vrata neba su se otvorila danas i nisu nikad osim danas. S njih je sišao jedan melek, pa je on (Džibril) rekao: Ovaj melek nije nikad sišao na Zemlju osim danas. (Taj melek) je nazvao selam i rekao: Budi sretan zbog dva nura koja su tebi data, a nisu nijednom vjerovjesniku prije tebe: Fatiha Knjige i završni ajeti sure El-Bekare. Nećeš proučiti ni jedan harf iz njih, a da ti neće biti dat. .¹¹¹

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِجِبْرِيلَ أَلَا تَزُورُنَا أَكْثَرَ مِمَّا تَزُورُنَا قَالَ فَزَكَتُ (وَمَا تَنْزَلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا) الْآيَةَ

Buharija i Ahmed bilježe od Ibni Abbasa, radijallahu anhumu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, pitao Džibrila: Zašto nas češće ne posjećuješ? , pa je objavljeno: I ne spuštamo se izuzev po naredbi Gosopodara tvog.¹¹²

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ اسْتَأْذَنَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ادْخُلْ فَقَالَ كَيْفَ ادْخُلُ وَفِي بَيْتِكَ سِتْرٌ فِيهِ تَصَاوِيرٌ فِيمَا أَنْ تُقَطَعَ رُءُوسُهَا أَوْ تُجْعَلَ بَسَاطًا يُوطَأُ فَإِنَّا مَعْشَرَ الْمَلَائِكَةِ لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ تَصَاوِيرٌ.

Nesaija prenosi od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Džibril, alejhis-selam, tražio dozvolu od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve selleme, da uđe, pa mu je rekao: Uđi. Pitao je: Kako da uđem, a u tvojoj kući ima pokrivač/zastor sa likovima, pa ili da im se glave ispore, ili da se napravi ćilim koji će se gaziti, jer mi skupina meleka, ne ulazimo u kuću u kojoj imaju likovi.¹¹³

عَنْ أَبِي عُمَرَ قَالَ أُتِبْتُ أَنْ جِبْرِيلَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدَهُ أُمُّ سَلَمَةَ فَجَعَلَ يَتَحَدَّثُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَأُمِّ سَلَمَةَ مَنْ هَذَا أَوْ كَمَا قَالَ قَالَتْ هَذَا دِحْيَةُ فَلَمَّا قَامَ قَالَتْ وَاللَّهِ مَا حَسِبْتُهُ إِلَّا إِيَّاهُ حَتَّى سَمِعْتُ خُطْبَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُخْبِرُ خَبَرَ جِبْرِيلَ.

Buharija prenosi od Ebu Osmana: Obaviješten sam da je Džibril došao kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve selleme, dok je kod njega bila Ummi Selema, pa je počeo da govori. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve selleme, je pitao Ummi Selemu: Ko je ovo? Odgovorila je: 'Ovo je Dihja. Nakon što je otišao govorila je: Tako mi Allaha, bila sam ubijedena da je to on, sve

¹¹¹ Vidi: Isto, 1/554, hadis 806.

¹¹² Vidi: El-Askalani, *Fethul-Bari*, 8/282, hadis 4731. (Sura Mejrem, 64. Mlavin prijevod)

¹¹³ Vidi: En-Nesai, *Sunen*, 8/216.

dok nisam čula kako Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve selleme, na hutbi govori o onome o čemu ga je obavijestio Džibril. .¹¹⁴

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ عُرِضَ عَلَيَّ الْأَنْبِيَاءُ فَإِذَا مُوسَى صَرَبٌ مِنَ الرِّجَالِ كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ شَنْوَعَةَ وَرَأَيْتُ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَإِذَا أَقْرَبُ مِنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهًا عُرْوَةَ بْنِ مَسْعُودٍ وَرَأَيْتُ إِبْرَاهِيمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَإِذَا أَقْرَبُ مِنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهًا صَاحِبِكُمْ يَعْنِي نَفْسَهُ وَرَأَيْتُ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَإِذَا أَقْرَبُ مِنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهًا دَحِيَّةً.

Muslim prenosi od Džabira da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: Pokazani su mi vjerovjesnici; Musa je jedan poseban čovjek, kao da je od ljudi Šeune¹¹⁵. Vidio sam Isaa - sina Merjeminog, alejhis-salam, najsličniji mu je Urve ibn Mes ud. Vidio sam Ibrahima, salavatullahi alejhi, najsličniji mu je vaš drug (misli na sebe). Vidio sa Džibrila, alejhis-salam, najsličniji mu je Dihja.¹¹⁶

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاضِعًا يَدَيْهِ عَلَى مَعْرِفَةَ فَرَسٍ وَهُوَ يُكَلِّمُ رَجُلًا قُلْتُ رَأَيْتُكَ وَاضِعًا يَدَيْكَ عَلَى مَعْرِفَةَ فَرَسٍ دَحِيَّةَ الْكَلْبِيِّ وَأَنْتَ تُكَلِّمُهُ قَالَ وَرَأَيْتَ قَالَتْ نَعَمْ قَالَ ذَاكَ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ يَقْرَأُكَ السَّلَامَ قَالَتْ وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ جَزَاءُ اللَّهِ خَيْرًا مِنْ صَاحِبٍ وَدَحِيلٍ فَنِعْمَ الصَّاحِبُ وَنِعْمَ الدَّحِيلُ قَالَ سُفْيَانُ الدَّخِيلُ الضَّيْفُ

Ahmed prenosi od h. Aiše: Vidjela sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, kako je stavio svoje ruke na vrat jednoga konja i da govori nekom čovjeku. Rekla sam mu: Vidjela sam te kako si stavio ruke na vrat konja Dihje el-Kelbijja i da mu govoriš? Pitao je: Vidjela si? Odgovorila sam: Da. On je rekao: To je Džibril, alejhis-salam i on te selami. Odgovorila sam: Neka je selam i na njega, Allahova milost i njegovu blagoslovi. Allah ga nagradio hajrom kao prijatelja i kao gosta. Divan li je on prijatelj i gost. .¹¹⁷

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ ... فَلَمَّا رَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْخَنْدَقِ وَضَعَ السَّلَاحَ وَأَغْتَسَلَ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ يَنْفُضُ رَأْسَهُ مِنَ الْعُبَارِ فَقَالَ قَدْ وَضَعْتَ السَّلَاحَ وَاللَّهُ مَا وَضَعْتَهُ الْخَرْجُ إِلَيْهِمْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَيْنَ فَأَشَارَ إِلَيَّ بِبَنِي قُرَيْظَةَ

Buharija prenosi od Aiše, radijallahu anha, da je rekla: ...nakon što se vratio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve

¹¹⁴ Vidi: El-Askalani, *Fethul-Bari*, 8/619, hadis 4980.

¹¹⁵ Ogranak arapskog plemena Ezd.

¹¹⁶ Vidi: Muslim, *Sahih*, 1/153, hadis 167.

¹¹⁷ Vidi: Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 17/522, hadis 25011.

selleme, sa Hendeka ostavio je oružje i okupao se. Došao mu je Džibril, alejhis-selam, otresajući prašinu sa svoje glave, i rekao: Ostavio si oružije, tako mi Allaha, ja ga nisam ostavio, kreni prema njima. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve selleme, je pitao:

A gdje? On mu je pokazao prema plemenu Benu Kurejza.¹¹⁸

....وَرَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَدِينَةِ فَوَضَعَ السَّلَاحَ وَأَمَرَ بِقُبَّةٍ مِنْ أَدَمٍ فَضَرَبَتْ عَلَى سَعْدٍ فِي الْمَسْجِدِ قَالَتْ فَجَاءَهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَإِنْ عَلَى تَنَائِيهِ لَتَقَعُ الْعُبَارُ فَقَالَ أَقْدُ وَضَعْتَ السَّلَاحَ وَاللَّهِ مَا وَضَعْتَ الْمَلَأْتُكَ بَعْدَ السَّلَاحِ أَخْرَجَ إِلَى بَنِي قُرَيْظَةَ فَقَاتَلَهُمْ قَالَتْ فَلَيْسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأُمَّتِهِ وَأَذَنٌ فِي النَّاسِ بِالرَّحِيلِ أَنْ يَخْرُجُوا فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرَّ عَلَى بَنِي غَنَمٍ وَهُمْ حِزَانُ الْمَسْجِدِ حَوْلَهُ فَقَالَ مَنْ مَرَّ بِكُمْ فَقَالُوا مَرَّ بِنَا دِحْيَةُ الْكَلْبِيُّ وَكَانَ دِحْيَةُ الْكَلْبِيُّ تُشْبِهُ لِحْيَتَهُ وَسِنَّهُ وَوَجْهَهُ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ...

U Musnedu imama Ahmeda ovaj hadis glasi: ...i vratio se Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, u Medinu, pa je ostavio oružje i naredio da se postavi šator od kože za Sa da¹¹⁹ u džamiji. Došao mu je Džibril, alejhis-selam, na čijim sjekutićima je bio talog prašine i pitao: Zar si već ostavio oružje, tako mi Allaha, meleki još nisu ostavili oružije. Kreni na Benu Kurejzu i bori se protiv njih. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme je obukao svoj oklop i naredio da se ljudima obznani pokret. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je krenuo i prolazeći pored plemena Beni Ganem, koje je bilo u komšiluku džamije, pitao je: Ko je prošao pored vas? Odgovorili su: Pored nas je prošao Dihja El-Kelbi. Njegova brada, zubi i lice bili su slični Džibrilovom, alejhis-selam.¹²⁰

عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ وَمَعَهُ رَجُلَانِ يُقَاتِلَانِ عَنْهُ عَلَيْهِمَا ثِيَابٌ بَيْضٌ كَأَشَدِّ الْقِتَالِ مَا رَأَيْتُهُمَا قَبْلُ وَلَا بَعْدُ وَ فِي رِوَايَةٍ مَسْلُومٍ: يُعْنِي جِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ.

Muslim prenosi od Sa d ibn Vekkasa, radijallahu anhu: Vidio sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, na dan Bitke na Uhudu. Sa njim su bila dva čovjeka koja su ga branila, krajnje požrtvovano. Na njima je bila bijela odjeća, nisam

¹¹⁸ Vidi: El-Askalani, *Fethul-Bari*, 7/475, hadis 4122.

¹¹⁹ Sa d ibn Muaz koji je ranjen u Bici na Hendeku. Šire o tome vidi: Safijur-Rahman el-Mubarekfuri, op. cit., str. 334.

¹²⁰ Vidi: Safijur-Rahman el-Mubarekfuri, op. cit., str. 340. Također, vidi: Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 17/511, hadis 24977.

ih vidio ni prije ni poslije. U Muslimovoj predaji stoji da su to bili Džibril i Mikail.¹²¹

U drugim predajama se govori kako je Džibril, alejhis-selam, pokazivao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, način uzimanja abdesta i obavljanja namaza, kao i to da ga je dolazio preslušavati Kur'an, pogotovu u mjesecu ramazanu.

Allah Uzvišeni govori i o pojavljivanju šejtana u ljudskom obliku, u danu Bitke na Bedru.¹²²

I kada im je šejtan kao lijepo njihove postupke predstavio i rekao: Niko vas danas ne može pobijediti, i ja sam vaš zaštitnik!

onda je on, kada su se dva protivnička tabora sukobila, natrag uzmaknuo, i rekao: Ja nemam ništa s vama, ja vidim ono što vi ne vidite, i ja se bojim Allaha, jer Allah strašno kažnjava (El-Enfal-48)

Također, i u Siri je zabilježeno više takvih događaja.¹²³

Zaključak: I drugi poslanici su dobijali objavu na ovaj način, a da li je ovako objavljivana Knjiga teško je zaključiti.

Deveti način: Viđenje meleka u njegovom naravnom obliku

(رُؤْيَةُ الْمَلَكَ فِي صُورَتِهِ الَّتِي خُلِقَ عَلَيْهَا)

Prema klasičnim islamskim izvorima Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme, je dva puta vidio Džibrila, alejhis-selam u njegovom prirodnom obliku, sa 600 krila, kako bilježe muhaddisi.

Buharija i drugi bilježe od Ibni Mes'uda, da je rekao o riječima Uzvišenog : (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا)
عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا) blizu koliko dva luka ili bliže i objavio robu Njegovu ono što je objavio - Vidio je (Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme) Džibrila sa 600 krila.¹²⁴

Ahmed prenosi da je Abdullah ibn Mes'ud rekao: (عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ)
رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جِبْرِيْلَ فِي صُورَتِهِ وَكَهْ سِتُّ مِائَةِ جَنَاحٍ كُلُّ جَنَاحٍ مِنْهَا قَدْ سَدَّ الْفُجُقَ
Vidio je Allahov Poslanik, (يَسْتَفْطُ مِنْ جَنَاحِهِ مِنَ الشَّهَائِيلِ وَالْدَّرِّ وَالْيَاقُوتِ مَا اللَّهُ بِهِ عَلِيمٌ

¹²¹ Vidi: Muslim, *Sahih*, 4/1802, hadis 2306.

¹²² Vidi: Safijur-Rahman el-Mubarekfuri, op. cit., str. 167 i 236.

¹²³ Isto, str. 167, 174 i 286.

¹²⁴ Vidi: El-Askalani, *Fethul-Bari*, 8/476, hadis 4856.

sallallahu alejhi ve selleme, Džibrila u njegovom liku sa 600 krila, svako krilo je zatvorilo horizont i sa njega se rasipa toliko različitih kolorita, bisera i dragulja koliko samo Allah zna.¹²⁵

Allah Uzvišeni u suri En-Nedžm (5-16) govori o ta dva viđenja; prvom koje je vezano za Zemlju i drugom koje je vezano za Nebo.

Uči ga jedan ogromne snage, razboriti, koji se pojavio u liku svome na obzorju najvišem, zatim se približio, pa nadnio blizu koliko dva luka ili bliže i objavio robu Njegovu ono što je objavio, srce nije poreklo ono što je vidio, pa zašto se prepirete s njim o onome što je vidio? On ga je i drugi put vidio, kod Sidretul-muntehaa kod kojeg je džennetsko prebivalište, kad je Sidru pokrivalo ono što je pokrivalo.

Muslim bilježi da je h. Aiša, radijallahu anha, na upit o ajetima: zatim se približio, pa nadnio blizu koliko dva luka ili bliže i objavio robu Njegovu ono što je objavio rekla:

إِنَّمَا ذَلِكَ جِبْرِيلُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. كَانَ يَأْتِيهِ فِي صُورَةِ الرَّجَالِ وَإِنَّهُ أَتَاهُ فِي هَذِهِ الْمَرَّةِ فِي صُورَتِهِ الَّتِي هِيَ صُورَتُهُ، فَسَدَّ أَفْقَ السَّمَاءِ.

To je Džibril, sallallahu 'alejhi ve selleme, koji mu je dolazio u likovima ljudi, a ovaj put mu je došao u svom stvarnom liku, pa je zatvorio nebeski horizont.¹²⁶

Ibn Kesir to na sljedeći način komentariše: Ovo viđenje Džibrila (koji se pojavio u liku svome na obzorju najvišem) nije bilo u noći Israa, već prije nje, dok je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme, bio na Zemlji kada mu se spustio Džibril, alejhis-selam, nadnio nad njega, pa mu se približio, a tada je bio u suretu na kojem ga je Allah stvorio, tj. sa 600 krila. Zatim ga je drugi put vidio kod Sidretul-muntehaa, tj. u noći Israa. Ovo prvo viđenje vezano je za same početke objavljivanja, nakon što mu je Džibril, alejhis-elam, došao prvi put kada mu je Allah objavio početak sure Ikre. Zatim se Objava prekinula jedan period (فَتْرَةٌ) u kojem je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme, (الْوَحْيِ)¹²⁷

¹²⁵ Vidi: Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 4/17-18, hadis 3748.

¹²⁶ Vidi: Muslim, 1/160-161, hadis 177.

¹²⁷ Period prekida objavljivanja prema predaji Ibni Sa da od Ibni Abbasa bio je samo izvjestan broj dana. Ovo je najispravnije, kada se sagledaju svi aspekti ovog pitanja. Ono što je rasprostranjeno da je taj period bio 2,5 godine ili tri

više puta odlazio da se baci sa vrhova brežuljaka. Kad god bi to naumio Džibril bi ga dozivao iz zraka: Muhammede, uistinu si ti Allahov Poslanik, a ja sam Džibril . Time bi se smirivalo njegovo srce i on bi osjećao radost u očima. Pa kada bi mu se otegnulo (tj. taj period prekida) on bi se povraćao na to isto, sve dok mu se nije pojavio Džibril kada je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme, bio u Ebtahu¹²⁸ , u obliku (صُورَة) u kojem ga je stvorio Allah, sa 600 krila tako da je njegova veličina zatvorila horizont. On mu se približio i objavio od Uzvišenog Allaha ono što mu je naredio. Tada je spoznao veličinu meleka koji mu je došao sa Poslanstvom, njegovu vrijednost i značaj njegova položaja kod njegova Stvoritelja Koji ga je poslao njemu.¹²⁹

Allah Uzvišeni u suri Et-Tekvir, ajet 19. i dalje govori:

Kur an je, zaista, kazivanje Izaslanika plemenitog, moćnog, od Gospodara svemira cijenjenog, kome se drugi potčinjavaju, tamo pouzdanog! A drug vaš nije lud: on ga je na obzorju jasnom vidio.

Ibni Kesir nam daje sljedeći kometar na 23. ajet: Znači vidio je Muhammed Džibrila koji mu je došao sa Poslanstvom od Allaha Uzvišenog u obliku/na suretu kojem ga je Allah stvorio sa 600 krila na obzorju jasnom , tj. očitom i to je prvo viđenje koje je bilo u Bathau i ono je spomenuto u Njegovim riječima: Uči ga jedan ogromne snage, razoriti, koji se pojavio u liku svome na obzorju najvišem, zatim se približio, pa nadnio blizu koliko dva luka ili bliže i objavio robu Njegovu ono što je objavio , kako je prethodilo u komentaru i analizi toga i argumentaciji da se time

---

aposlutno je netačno. U tim danima Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme, osjećao je potištenost, tugu i imao osjećaj zbunjenosti i iznenađenosti. Ibni Hadžer kaže: Bilo je to (tj. prekid objave koji je trajao danima) da bi se Resulullah, a.s., oslobodio straha i da bi stekao ponovo samopouzdanje. Tek kad je nestalo nedoumice, i kad su se potvrdili znaci Istine i kad je Resulullah, a.s., bio svjestan čvrstog ubjeđenja da je on postao Allahov Poslanik, Poslanik Slavljenoj i Uzvišenog Allaha, i da je Džibril prenosilac Objave, a ne nikakvo priviđenje, (to je onaj koji će mu prenositi Objavu s neba), tek tada u potpunoj duhovnoj smirenosti i ravnoteži, dođe mu Džibril ponovo, tj. drugi put. Vidi: Safijjur-Rahman el-Mubarekfuri, op. cit., str. 74-75.

¹²⁸ Dolina Mekke.

¹²⁹ Vidi: Ibn Kesir, op. cit., 4/316-317.

misli na Džibrila alejhis-selam. Jasno je, a Allah najbolje zna da je ova sura (tj. sura et-Tekvir) objavljena prije noći Israa jer ne spominje u njoj osim ovo viđenje koje je prvo, a drugo je spomenuto u Njegovim riječima, neka je On Uzvišen: On ga je i drugi put vidio, kod Sidretul-muntehaa kod kojeg je džennetsko prebivalište, kad je Sidru pokrivalo ono što je pokrivalo. , a to je spomenuto u suri en-Nedžm, a ona je objavljena poslije sure el-Isra.¹³⁰

Ibnul-Kajjim el-Dževzije, razmatrajući ovo pitanje, ističe: Riječi Uzvišenog u suri En-Nedžm: (ثُمَّ دَنَى فَتَدَلَّى) zatim se približio, pa nadnio (53:8) se ne odnose na približavanje (دُنُو) spomenuto u kazivanju o Isra-u, jer ovo u suri En-Nedžm je približavanje Džibrila i njegovo nadnošenje (تَدَلَّى), kako su rekli Aiša i Ibni Mes ud, a i kontekst na to ukazuje. Približavanje i nadnošenje (الدنو) spomenuto u hadisu o Israu¹³¹ jasno ukazuje na to da je to približavanje Gospodara Uzvišenog i Njegovo nadnošenje. Tome se ne suprotstavlja sadržaj sure En-Nedžm, čak u njemu imamo da ga je vidio drugi put kod Sidretul-munteh a. To je Džibril kojeg je vidio Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, u njegovom liku, dva puta; jedan put na Zemlji i jedan put kod Sidretul-munteh a. Allah najbolje zna.¹³²

Zabilježeno je više predaja u kojima se govori o viđenju Džibrila, alejhis-selam, u prvom periodu objavljivanja, počevši od prvog susreta sa njim u pojavnom svijetu, u pećini Hira, pa do nekih drugih situacija koje su opisane u predajama:

¹³⁰ Isto, str. 618.

¹³¹ To je jedan duži hadis u kojem se kaže: (حَتَّى جَاءَ سِدْرَةَ الْمُنْتَهَى وَ دَنَا الْجِبَارُ رَبُّ الْعِزَّةِ فَتَدَلَّى) ...dok nije stigao do Sidretul-muntehaa gdje se Gordi, Gosospdar moći približio pa nadnio, blizu koliko dva luka ili bliže. Allah je objavio: 50 namaza tvome ummetu svakog dana i noći. .... Vidi: El-Askalani, *Fethul-Bari*, 13/486, hadis 7517.

¹³² *Zadul-me ad*, 2/47, 48. Citirano prema: Safijjur-Rahman el-Mubarekfuri, *Er-Rehikul-mahtum*, str. 139. Samo je u ovoj bilješci preuzet citat iz izvornika na arapskom originalu, a u svim drugim slučajevima radi se o spomenutom prijevodu istog djela na bosanskom jeziku.

وَفَتَرَ الْوَحْيَ فِتْرَةً حَتَّى حَزِنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا بَلَّغْنَا حُزْنَا غَدَا مِنْهُ مِرَارًا كَيْ يَتَرَدَّى مِنْ رُءُوسِ شَوَاهِقِ الْجِبَالِ فَكَلَّمَا أَوْفَى بِدِرْوَةِ جَبَلٍ لِكَيْ يُبْلَغِي مِنْهُ نَفْسَهُ تَبَدَّى لَهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ حَقًّا فَيَسْكُنُ لِنَدِّكَ جَأْشُهُ وَتَقَرُّ نَفْسُهُ فَيَرْجِعُ فَإِذَا طَالَتْ عَلَيْهِ فِتْرَةُ الْوَحْيِ غَدَا لِيَمِثِلَ ذَلِكَ فَإِذَا أَوْفَى بِدِرْوَةِ جَبَلٍ تَبَدَّى لَهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ

Objava se prekinula jedan period i to je toliko pogodilo i rastužilo Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve selleme, kako je do nas došlo da je više puta jutrom rano odlazio da se baci sa vrhova brežuljaka. Kad god bi stigao na vrh brežuljka da se baci sa njega, pojavio bi mu se Džibril i govorio: Muhammede, uistinu si ti Allahov Poslanik . Time bi se smirivalo njegovo srce i duša pa bi se on vratio. Pa kada bi mu se otegnuo period prekida objave, on bi jutrom ranio radi toga, a kada bi došao na vrh brežuljka pojavio bi mu se Džibril i rekao mu to isto.¹³³

Taberi bilježi sljedeću predaju, da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme, rekao, nakon prvog susreta sa melekom u pećini Hira: Niko od Allahovih stvorenja nije mi bio mrži od pjesnika i osobe opsjednute džinima - luđaka (medžnun). Rekao sam: Najteže, što bi mi moglo pasti, bilo je da Kurejšije ikada o meni govore da sam pjesnik ili luđak. Otići ću na vrh brda i bacit ću se, da se ubijem, pa ću se rasteretiti! Izašao sam da to i učinim, pa kada dođoh nasred brda, čuh glas s nebesa kako govori: O Muhammede! Ti si Allahov Poslanik, a ja sam Džibril! Zatim reče: Podigoh glavu u nebo i ugledah Džibrila u liku čovjeka. Vidjeh mu samo noge na horizontu. On reče: O Muhammede, ti si Allahov Poslanik, a ja sam Džibril. Poslanik, a.s., reče: Stadoh i počeh gledati u njega, pa me to odvrati od moje ranije nakane; niti krenuh naprijed, a ni nazad. Stalno sam pokušavao svratiti pogled s njega na drugu stranu neba, ali gdje god bi okrenuo glavu, svugdje je bio on. Tako sam stajao u mjestu, ni naprijed ni nazad, sve dok Hatidža ne posla po mene da se vratim. Glasnici su došli i vratili se kući, a ja se nisam mogao maknuti s mjesta. Zatim Džibril ode, a i ja se vratih svojoj porodici. Kad stigoh kući, sjedoh uza samu Hatidžu i naslonih se na nju, pa mi ona reče: O, Ebu Kasime, gdje si bio? Tako mi Allaha, poslala sam ih da te traže po cijeloj Mekki i ne nađoše te! Ja joj potom ispričah šta sam vidio. Ona reče: Obraduj me, o

¹³³ Vidi: El-Askalani, *Fethul-Bari*, 12/368, hadis 6982.

amidžiću, i ustaj. Tako mi Stvoritelja, želim da budeš Poslanik ovom ummetu. Zatim ona ustane i pohiti kod Vereka, pa i njega upozna s događajem, a Vereka joj odgovori: Kuddusun, kuddusun! Allahu, Allahu, tako mi Onoga u čijim rukama je moj život, Muhammedu je došao Allahov povjerenik, koji je dolazio Musau. On je Poslanik ovog ummeta (naroda). Reci mu, o Hatidža, neka bude čvrst i postojan! Hatidža, r.a., se vrati i prenese mu Verekine riječi. Kad je Resulullah, a.s., okončao boravak u pećini Hira, vrati se u Mekku. Tada ga sreće Vereka i nakon što je čuo od Resulullaha, a.s., priču reče: Tako mi Onoga u čijim rukama je moj život, ti si Poslanik ovog ummeta! Došao ti je Allahov povjerenik, koji je dolazio i Musau.¹³⁴

أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيَّ قَالَ وَهُوَ يُحَدِّثُ عَنْ فُتْرَةِ الْوَحْيِ فَقَالَ فِي حَدِيثِهِ بَيْنَا أَنَا وَأُمِّشِي إِذْ سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ فَرَفَعْتُ بَصَرِي فَإِذَا الْمَلَكُ الَّذِي جَاءَنِي بِجِرَاءٍ جَالِسٌ عَلَى كُرْسِيِّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ فَرُعِبْتُ مِنْهُ فَرَجَعْتُ فَقُلْتُ زَمَلُونِي زَمَلُونِي فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى (يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ) إِلَى قَوْلِهِ (وَالرُّجُزُ فَاهْجُرْ) فَحَمِي الْوَحْيُ وَتَتَابَعُ

Dok sam išao čuo sam jedan glas sa neba, podigao sam pogled a kad ono melek koji mi je došao u Hira sjedi na stolici između neba i zemlje. Prepao sam se njega pa sam se vratio i rekao: Pokrijte me. Allah Uzvišeni je objavio: / يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ (1) قُمْ / O ti, pokriveni! Ustani i opominji! I Gospodara svoga veličaj! I haljine svoje očisti! I kumira se kloni! Zatim se objavljivanje ustalilo i jedno iza drugog dolazilo.¹³⁵

Najljepši opis tih prvih susreta Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, i viđenja meleka Objave, u našem jeziku donio je uvaženi profesor Rusmir Mahmutćehajić, u prijevodu djela Martina Lingsa (Ebu Bekr Siradžud-din) *Muhammad - his life based on the earliest sources* :

Ramazana je bio uobičajeni mjesec povlačenja. Jedne noći, pred kraj ramazana, u četrdesetoj godini njegovoj, kada bijaše sam u pećini, dođe mu melek u obličju ljudskom. Melek reče: Uči! A on kaza: Nisam učač. Potom, kako on sam priča: Melek me uze i stezaše u zagrljaju svom dok ne dođe do granice

¹³⁴ Safijjur-Rahman el-Mubarekfuri, op. cit., str. 73-74. (sa neznatnim izmjenama u prijevodu prvih nekoliko rečenica)

¹³⁵ Vidi: El-Askalani, *Fethul-Bari*, 1/37, hadis 4.

izdržljivosti moje. Onda me pusti, pa reče: Uči! Ja rekoh: Nisam učač. i ponovo me uze i stegnu u zagrljaju svom. i opet, kad dođe do granice izdržljivosti moje, pusti me, pa reče: Uči! i opet rekoh: Nisam učač. Onda me stegnu treći put kao prije, pa me pusti i reče:

Uči, u Ime Gospodara tvoga, Koji stvara!

On stvara čovjeka od Ugruška krvi.

Uči! Gospodar tvoj je Najdarežljiviji,

Onaj Koji poučava peru,

poučava čovjeka onom što ne zna.

I on učaše te riječi za Melekom, koji ga potom ostavi. A poslije o tome reče: Bijaše kao da su riječi te upisane u srce moje. Pa ipak, poboja se da to može značiti da je postao pjesnik kojeg je džin nadahnuo, ili čovjek obuzet. Zato pobježe iz pećine, a kad bijaše na polovini padine brda, začu glas iznad sebe koji govori: Muhammede, ti si Poslanik Božiji, a ja sam Džibril. Podiže oči svoje prema nebu i tamo ugleda posjetitelja svog, još uvijek prepoznatljivog, ali sad bi vidljivo da je to Melek, koji ispunjavaše cijelo obzorje. i on opet reče: Muhammede, ti si Poslanik Božiji, a ja sam Džibril. Vjerovjesnik stajaše zureći u Meleka. Onda se okrenu od njega, ali gdje god gledao, Melek uvijek bijaše tamo, preko obzorja, bilo prema sjeveru, prema jugu, istoku ili zapadu. Naposljetku, Melek iščeznu, pa Vjerovjesnik siđe padinom i ode kući svojoj. Pokrij me! Pokrij me! - reče Hatidži, dok je, još uzdrhtalog srca, lijegao u postelju svoju. Uznemirena, ne usuđujući se pitati ga, ona hitro donese ogrtač, pa ga prekri. Ali kada silina straha njegovog popusti, on joj kaza šta je vidio i čuo. I rekavši mu riječi utjehe, ona ode da to kaže Vereki, rođaku svome, koji tad bijaše star i slijep. Sveti! Sveti! - reče on. Tako mi Onog u Čijoj je Ruci duša Vereke, Muhammedu dolazi Namus Najveći, isti onaj koji je dolazio Musau. Doista, Muhammed je Vjerovjesnik narodu ovom. Podrži ga. Onda Hatidža ode kući. pa ponovi te riječi Vjerovjesniku, koji se potom smiren vrati u pećinu da namiri onaj broj dana povučенosti koje je odlučio posvetiti Bogu. Kada ih namiri, on ode prvo Ka bi, u skladu sa željom svojom, pa izvrši ophodnju, nakon čega pozdravi starog i slijepog Vereku, kojeg primijeti među onima koji sjeđahu u Mesdžidu. A Vereka mu reče: Kaži mi, sine brata mog, šta si vidio i čuo? Vjerovjesnik mu ispriča, a starac ponovi ono što je rekao Hatidži. Ali tada dodade: Bit ćeš

nazivan lašcem i zlostavljan, i protjerat će te, i zaratiti protiv tebe. A ako doživim da vidim taj dan, Bog zna, pomoći ću stranu Njegovu. Onda se nagnu prema Muhammedu i poljubi ga u čelo, pa se Vjerovjesnik vrati kući svojoj.

Podršku Hatidže i Vereke slijedila je podrška s Neba, u obliku druge objave. Način njezinog dolaska nije zabilježen, ali kada je pitan kako mu Objava dolazi, Vjerovjesnik spominjaše dva načina: Nekad mi dolazi kao jeka zvona, i to mi je najteže; jeke utihnu kad sam svjestan njihove poruke. A nekad Melek primi obličje ljudsko pa mi govori, i ja sam svjestan onog što mi kazuje. .¹³⁶

Kurtubi navodi predaju od Ibni Abbasa, da je Džibril. alejhis-selam, silazio svakom vjerovjesniku, a da su ga samo vidjeli Muhammed, Zekerijja, Isa i Musa, alejhimus-selam, a da su drugi bili nadahnuti Objavom u snu.¹³⁷

Zaključak: Ovaj vid objavljivanja je isključiva osobenost nekih vjerovjesnika, alejhimus-selam, a iz dostupne nam literature teško je razumjeti da li je nešto iz Kur ana na ovaj način objavljeno. Kada je u pitanju prva Objava, pet ajeta s početka sure El Alek, u kojoj se govori kako je Džibril alejhis-selam u tri navrata čvrsto prigrlio Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, skloniji smo mišljenju da je to bio dolazak Džibrila u ljudskom obliku, a da ga je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve selleme, vidio u njegovom prirodnom liku tek poslije. Allah Uzvišeni najbolje zna.

LITERATURA

1. Abadi, allame Ebut-Tajjib Muhammed Šemsul-Hakkil-Azim: *Avnul-ma bud - šerhu suneni Ebi Davud*, Darul-fikr, Kairo.
2. Abdul-Baki, Fuad Muhammed: *El-Mu džemul-mufehres li elfazil-Kur anil-kerim*, Darul-hadis, Kairo.
3. Bevrnja, Adnan M.: *Hazreti Fatima - kćerka Allahova Poslanika*, Press Orienta, Sarajevo 1418/1997.
4. Čelebić, Midhat: *Put Islama kroz prostor i vrijeme*, Sarajevo, Ilmijja Bosne i Hercegovine, 1995, str. 58.
5. Ebu Davud, Sulejman: *Sunen*, Darul-hadis, Kairo.

---

¹³⁶ Abu Bakr Siraj ad-Din (Martin Lings), *Muhammed, Život njegov osnovan na vrelima najstrašijim*, str. 52-53.

¹³⁷ Ebu Abdullah el-Kurtubi, op. cit., 16/52.

6. El-Alusi, Šihabud-din: *Ruhul-me ani fi tefsiril-Kur anil- azimi ves-sebi l-mesani*, Darul-kutubil- ilmijje, Bejrut, 1994.
7. El-Askalani, Ibn Hadžer: *Fethul-Bari bi šerhi Sahihil-Buhari*, Darur-rejjan lit-turasi, Kairo.
8. El-Brusevi, imam Isma il El-Hakki: *Tefsiru ruhul-me ani*, Darul-fikr, Kairo.
9. El-Dževzije, Ibn Kajjim: *Zadul-me ad fi hedji hajril- ibad*, Bejrut, 1987.
10. El-Isbahani, Ebu Nu ajm: *Hiljetul-evlija*, Darul-kitabil- arebijj, Bejrut, 1967.
11. El-Kattan, Menna : *Mebahis fi ulumi-l-Kur an*, Kairo, 1997.
12. El-Kattan, Menna : *Sažeti prikaz nauke o Kur anu*, priprema i prijevod Muhamed Đuliman, Beč, 1998.
13. El-Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed: *Džami ul-bejan li ahakamil-Kur an*, Darul-hadis, Kairo, 1996.
14. El-Mubarekfuri, Safijjur-Rahman: *Er-Rehikul-mahtum*, Rijad-Damask, 1994.
15. El-Mubarekfuri, Safijur-Rahman: *Zapečaćeni džennetski napitak*, (Prijevod: Subhija Hadžimejlić-Skenderović) Sarajevo, Visoki saudijski komitet za pomoć Bosni i Hercegovini, 1996.
16. En-Nesai, Ebu Abdur-Rahman: *Sunen*, Darur-rejjan lit-turas, Kairo.
17. En-Nevevi, Ebu Zekerija: *Sahihu Muslime bi šerhin-Nevevi*, Saad Suubbar, Publishers and Distributors.
18. Es-Sujuti, šejhul-Islam Dželalud-Din Abdur-Rahman: *Ed-durrul-mensur fit-tefsiril-me sur*, Darul-kutubil- ilmijje, Bejrut.
19. Es-Sujuti, šejhul-Islam Dželalud-Din Abdur-Rahman: *El-Itkanu fi ulumil-Kur an*, Kairo.
20. Et-Tabatabai, Sejjid Muhammed Husejn: *El-Mizanu fi tefsiril-Kur an*, Kom.
21. Et-Taberi, Muhammed ibn Džerir: *Džami ul-bejan fi tefsiril-Kur an*, Darul-ma arife, Bejrut.
22. Et-Tirmizi, Ebu Isa Muhammed: *Sunen*, Darul-hadis, Kairo.
23. Ez-Zamahšeri, Ebul-Kasim Mahmud ibn Umer: *El-Keššafu an hakaikit-tenzili ve ujunil-ekavili fi vudžuhit-te vil*, Darul-fikr, Kairo.
24. Ez-Zerkani, Muhammed: Abdul- Azim, *Menahilul- irfan fi ulumil-Kur an*, Darul-fikr, Kairo.
25. Ez-Zirikli, Hajrud-Din: *El-E alam*, Darul-ilmil- melajin, Bejrut, 1990.
26. Handžić, Mehmed: *Uvod u tefsirsku i hadisku nauku*, Sarajevo, 1972.
27. Ibn Hanbel, Ahmed: *Musned*, Darul-me arif, Kairo.
28. Ibn Kesir, Isma il: *Tefsirul-Kur anil-Azim*, Damask, 1994.
29. Ibn Madže, Ebu Abdullah: *Sunen*, Darul-hadis, Kairo.
30. Ibni Sirin: *Veliki tumač snova*, prijevod Salih Ibrišević, Sarajevo, 1996.

31. Karabeg, Hadži Ali Riza: *Kur an*, prevod (Human Appeal International)
32. Karić, Enes: *Kur an, sa prijevodom na bosanski jezik*, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1995.
33. Karić, Enes: *Tefsir - uvod u tefsirske znanosti*, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1995.
34. Klaić, Bratoljub: *Riječnik stranih riječi*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988.
35. Korkut, Besim: *Kur an sa prevodom*, preveo Medina.
36. Mlivo, Mustafa: *Index riječi Kur ana*, Bugojno, 1997.
37. Mlivo, Mustafa: *Kur an*, prevod, II izdanje, Bugojno, 1995.
38. Muftić, Teufik, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, III izdanje, Sarajevo 1997.
39. Muslim, Ibn Hadždžadž: *Sahih*, Daru-hadis, Kairo.
40. Nasif, Ali: *Et-Tadžul-džami u lil-usuli fi ehadisr-Resuli, sallallahu 'alejhi ve selleme*, Isatnbul, 1961.
41. Pandža, hfz M. i Čaušević Dž.: *Kur an Časni*, preveli (Human Appeal Int.)
42. Siraj ad-Din, Abu Bekr (Martin Lings): *Muhammed, život njegov osnovan na vrelima najstarijim*; prijevod i bilješke Rusmir Mahmutćehajić, Oslobođenje, Sarajevo, 1995.
43. Subhi, Salih: *Mebahisu fi ulumil-Kur an*, Darul- ilmi lil-melajin, Bejrut.
44. Tufo, Muhamed, *Temelji tefsirske nauke (Usuli-tefsir)*, Glasnik Islamske vjerske zajednice Kraljevine Jugoslavije (Sarajevo), V (novembar, 1937), br. 11.

خلاصة البحث

أخبر سبحانه وتعالى عن كيفيات الوحي الثلاث في الآية الأولى والخمسين من سورة الشورى:

﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

وقد قمنا في هذا البحث بدراسة الأخبار العديدة الواردة في كتب التفسير والحديث والتي تتعلق بكيفيات الوحي المختلفة، ومن خلال الدراسة التحليلية المفصلة وصلنا إلى النتائج التالية:

الكيفية الأولى: (وَحْيًا)

النوع الأول: الْوَحْيُ بِمَعْنَى الْإِلْهَامِ الْعَامِّ

النوع الثاني: الْوَحْيُ بِمَعْنَى الْإِلْهَامِ الْخَاصِّ

النوع الثالث: الرُّؤْيَا الصَّادِقَةُ

الكيفية الثانية: (أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ)

النوع الرابع: كَلَامُ اللَّهِ لَهُ مِنْهُ إِلَيْهِ بِلَا وَسِطَةٍ مَلَكٍ

النوع الخامس: تَكْلِيمُ اللَّهِ لَهُ فِي نَوْمِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

النوع السادس: تَكْلِيمُ اللَّهِ لَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كِفَاحًا مِنْ غَيْرِ حِجَابٍ

الكيفية الثالثة: (أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِي بِأَذْنِهِ مَا يَشَاءُ)

النوع السابع: إِتْيَانُ الْمَلِكِ فِي مِثْلِ صَلْصَلَةِ الْجَرَسِ

النوع الثامن: تَمَثُّلُ الْمَلِكِ بَشَرًا

النوع التاسع: رُؤْيَا الْمَلِكِ فِي صُورَتِهِ الَّتِي خُلِقَ عَلَيْهَا

وباعتبار أن هذا الموضوع لم يكن مفصلاً في بلادنا، فإننا نأمل أن هذا البحث المتواضع قد ألقى مزيداً من الضوء على هذا الموضوع الهام من موضوعات علوم القرآن.

Summary

Allah Almighty speaks of three ways of delivering and receiving the Message in 51st verse of the chapter:

﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكَلِمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِي بِأَذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

No human being is given a chance to be addressed by Allah in more than one of the following three ways: inspiration, or behind curtain, or to be sent a messenger who, to His will,

announces what He wishes. He is really Supreme and Wise (Korkut)

We investigated many traditions, recorded in tafsīr and hadīth literature, which speak about different ways of delivering and receiving the Message in various meanings, and putting them through the prism of categories mentioned in the quoted verse we came to the following conclusions:

FIRST CATEGORY: *BY INSPIRATION:*

First way: inspiration in general sense

Second: inspiration in particular sense

Third: truthful dream

SECOND CATEGORY: *OR BEHIND CURTAIN*

Fourth way: immediate speech of Allah Almighty

Fifth: speech of Allah Almighty in his, p.b.u.h., dream

Sixth: direct speech of Allah Almighty

THIRD CATEGORY: *OR TO BE SENT A MESSENGER WHO, TO HIS WISH, ANNOUNCES WHAT HE WISHES*

Seventh way: appearance of angels like ringing of a bell

Eighth: appearance of angels in human shape

Ninth: seeing an angel in his natural shape

As this theme has not been systematized in our language so far, we hope that this paper will cast more light on the issue of meeting between Eternal and Temporary.